

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ПІДПРИЄМНИЦТВА І ПРАВА**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти магістр

на тему: «Розвиток інноваційного потенціалу в аграрному
підприємстві»

Виконав: здобувач вищої освіти за
освітньо-професійною програмою
Підприємництво, спеціальності
076 Підприємництво та торгівля,
Мірошниченко Роман Вікторович
Керівник: Світлична Алла
Василівна
Рецензент: Гусаковська Тетяна
олександрівна

Полтава – 2025 року

АНОТАЦІЯ

Мирошніченко Роман Вікторович. «Розвиток інноваційного потенціалу в аграрному підприємстві»

Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти Магістр за освітньою програмою Підприємництво спеціальності 076 Підприємництво та торгівля. Полтавський державний аграрний університет, Полтава, 2025.

Кваліфікаційну роботу присвячено формуванню інноваційного потенціалу аграрного підприємства. У роботі розглянуто сучасні підходи до управління формуванням інноваційним потенціалом аграрного підприємства, обґрунтовано стратегічні напрями щодо впровадження інноваційних засобів, використання сучасних інформаційних технологій та інструментів Big Data.

Об'єктом дослідження виступає процес формування інноваційного потенціалу аграрного підприємства.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних, методичних та організаційних аспектів, що стосуються аналізу процесів формування та застосування інноваційного потенціалу в аграрному підприємстві

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні засади формування інноваційного потенціалу аграрного підприємства, проаналізовано сучасний стан його виробничо-господарської діяльності, здійснено оцінку формування інноваційного потенціалу, виявлено основні проблемні аспекти щодо його використання в підприємстві, а також визначено ключові стратегічні напрями використання інновацій на основі впровадження сучасних інформаційних технологій та інструментів.

Сформульовано рекомендації щодо підвищення використання та впровадження інноваційного потенціалу аграрного підприємства.

Ключові слова: Інновації, інноваційний потенціал, підприємницька діяльність

ANNOTATION

Miroshnychenko Roman Viktorovich. «Development of innovative potential in an agricultural enterprise»

Qualification work as a manuscript.

Qualification work for obtaining a Master's degree in Entrepreneurship, specialty 076 Entrepreneurship and Trade. Poltava State Agrarian University, Poltava, 2025.

The qualification work is devoted to the formation of the innovative potential of an agricultural enterprise. The work considers modern approaches to managing the formation of the innovative potential of an agricultural enterprise, substantiates strategic directions for the introduction of innovative means, the use of modern information technologies and Big Data tools.

The object of the study is the process of forming the innovative potential of an agricultural enterprise.

The subject of the study is a set of theoretical, methodological, and organizational aspects related to the analysis of the processes of forming and applying innovative potential in an agricultural enterprise.

The thesis examines the theoretical foundations of forming the innovative potential of an agricultural enterprise, analyzes the current state of its production and economic activities, assesses the formation of innovative potential, identifies the main problematic aspects of its use in the enterprise, and determines the key strategic directions for the use of innovations based on the introduction of modern information technologies and tools.

Recommendations are formulated to increase the use and implementation of innovations.

Keywords: Innovation, innovation potential, entrepreneurship.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1. Н. Волкова, Х. Махмудов, І. Дробот, В. Швидун Смарт-контакти як інноваційні інструменти розвитку аграрного сектору України. Наукові перспективи. Секція «Успіхи і досягнення у науці». Вип. №11(21). 2025. С. 477-493.

2. Мирошниченко Р. В. Ресурсний потенціал аграрного підприємства, та його складові» Матеріали Науково-практичної конференції за підсумками проходження здобувачами вищої освіти навчальних та виробничих практик. (Полтава: ПДАУ. 2025). С. 129-131.

3. Мирошниченко Р. В. Інновації в зерновому господарстві. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Аграрний бізнес: технології вирощування, зберігання, переробки зернових та олійних культур». (Полтава ПДАУ. 2025). С. 48-49.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	10
1.1. Інноваційний потенціал підприємства, його сутність та роль в розвитку в підприємницької діяльності	10
1.2. Особливості управління інноваційним потенціалом підприємства, та його оцінка.	14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	20
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	20
2.2. Аналіз системи управління інноваційним потенціалом підприємства	29
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	38
3.1. Стратегічні напрямки формування інноваційного потенціалу підприємства	38
3.2. Ефективність удосконалення формування інноваційного потенціалу підприємств	43
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах нестабільного сьогодення інновації є ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності. Аграрний сектор, як ключова складова національної економіки, зіштовхується з низкою викликів, серед яких – кліматичні зміни, виснаження природних ресурсів, зростання чисельності населення та необхідність нарощення обсягів виробництва якісної й безпечної продукції. Дослідження інноваційного потенціалу та його впливу на економічний розвиток має важливе значення, особливо для держав, що переживають глибокі економічні й структурні зміни. За своєю сутністю поняття інноваційного потенціалу охоплює здатність нації, регіону чи організації створювати, сприймати та реалізовувати нові ідеї, технології й процеси, що сприяють підвищенню продуктивності, конкурентоспроможності та сталому розвитку.

Розвиток аграрного сектора з позиції впливу інноваційного потенціалу вивчали такі українські науковці: Ареф'єва О. В., Буханова С. М., Глушенкова А. А., Завальнюк В. В., Коваль Л. А., Омельчак Г. В., Олексюк О.І., Шульгіна Л. М. та інші.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дослідження, здійснені в межах даної роботи, узгоджуються з науково-дослідним планом кафедри підприємництва та права Полтавського державного аграрного університету на 2022-2026 рр. за темою: «Якість і безпека продукції у внутрішній і зовнішній торгівлі та торговельне підприємництво: сучасні вектори розвитку і перспективи» (Державний реєстраційний номер: 0121U110650 від 18.04.2022 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою даної кваліфікаційної роботи є всебічне вивчення теоретичних засад формування інноваційного потенціалу підприємства, аналіз системи управління його реалізацію, а також виявлення основних проблем, що виникають у процесі управління та його розвитку, з подальшим обґрунтуванням шляхів підвищення його ефективності.

Основними завданнями дослідження є:

- визначити сутність поняття «інноваційний потенціал підприємства» та його значення для підприємницької діяльності;
- здійснити аналіз формування інноваційного потенціалу аграрного підприємства;
- розробити пропозиції щодо підвищення ефективності процесу формування інноваційного потенціалу аграрного підприємства.

Об'єктом дослідження виступає процес формування інноваційного потенціалу аграрного підприємства.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних, методичних та організаційних аспектів, що стосуються аналізу процесів формування та застосування інноваційного потенціалу в аграрному підприємстві.

Методи дослідження. У процесі підготовки кваліфікаційної роботи застосовувався діалектичний метод пізнання, який дозволяє розглядати економічні явища. Системний і комплексний аналіз, що дає змогу оцінити структуру, функції та динаміку формування інноваційного потенціалу, виявити чинники його ефективного використання та обґрунтувати напрями оптимізації управлінських рішень.

Інформаційна база дослідження формується на основі широкого спектра джерел, що забезпечують комплексний аналіз проблеми. До них належать: бухгалтерська та статистична звітність підприємства, законодавчі та нормативно-правові акти України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних економістів, спеціалізована література та довідкові матеріали, що дозволяють систематизувати та уточнити теоретичні положення, а також результати власних емпіричних досліджень автора.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в подальшому розвитку теоретичних, методичних і практичних аспектів процесу формування та використання інноваційного потенціалу підприємства:

набули подальшого розвитку:

- стратегічні напрчки підвищення ефективності формування інноваційного потенціалу підприємства.

Практичне значення отриманих результатів. У межах даної кваліфікаційної роботи проведено комплексне дослідження теоретичних аспектів формування та використання інноваційного потенціалу підприємства, що дало сформулювати обґрунтовані висновки та розробити практичні рекомендації щодо ефективного розвитку та реалізації інноваційного потенціалу.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження за темою кваліфікаційної роботи оприлюднені у формі доповідей на:

– Науково-практичній конференції за підсумками проходження здобувачами вищої освіти навчальних та виробничих практик. Тема доповіді «Ресурний потенціал аграрного підприємства, та його складові». Випуск 18. Полтава: ПДАУ. 2025. С. 129-131.

– Міжнародній науково-практичній конференції «Аграрний бізнес: технології вирощування, зберігання, переробки зернових та олійних культур». Тема доповіді «Інновації в зерновому господарстві», від 22 квітня 2025 року ПДАУ. 2025 С. 48-50

– VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Формування та перспективи розвитку підприємницьких структур в рамках інтеграції до європейського простору». Тема доповіді «Інноваційний потенціал підприємства, його сутність та роль в розвитку підприємницької діяльності», від 17 грудня 2025 року. ПДАУ. 2025 (подана до друку). (додаток А).

Статті у фаховому виданні на тему: «Інноваційні логістичні рішення у зміцненні економічної безпеки бізнесу в умовах війни. Наукові перспективи. Секція «Успіхи і досягнення у науці». Вип. №11(21). 2025. С.494-510. (додаток А).

Структура та обсяг дипломної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний зміст викладено на 61 сторінці друкованого тексту, робота містить 14 таблиць, 2 рисунки та додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Інноваційний потенціал підприємства, його сутність та роль в розвитку в підприємницької діяльності

Активне впровадження у виробничі процеси новітніх досягнень науки, техніки та інноваційних технологій набуває все більшого значення в умовах сучасної світової економіки. Динамічний розвиток науково-технічного прогресу сприяє трансформації традиційних підходів до організації виробництва, підвищенню його ефективності та конкурентоспроможності, а також створенню передумов для сталого економічного зростання.

Процеси глобалізації формують нові виклики перед урядами більшості країн світу, змушуючи їх шукати оптимальні механізми адаптації національних економічних систем до глобальних змін. Це вимагає перегляду стратегій розвитку, удосконалення політико-правових засад функціонування економіки, підвищення ролі інновацій та наукових досліджень у формуванні сучасної виробничої політики.

В умовах зростаючої інтеграції світових ринків саме впровадження інновацій стає ключовим фактором підвищення ефективності виробництва, модернізації підприємств та забезпечення конкурентних переваг на міжнародному рівні. Таким чином, науково-технічний прогрес виступає не лише рушійною силою економічного розвитку, але й визначальним чинником формування стратегії майбутнього для кожної національної економіки.

Інноваційний потенціал формується на основі двох ключових понять – «інновація» та «потенціал». Термін *інновація* (з англ. *innovation* – нововведення) означає ідею, новий продукт або технологічне рішення в галузі техніки, виробництва, організації праці, управління чи інших сферах наукової, освітньої та соціальної діяльності, що базується на використанні

досягнень науки, техніки й передового досвіду. Вона є кінцевим результатом інноваційної діяльності, спрямованої на підвищення ефективності господарських процесів.

Поняття «інновація» охоплює широкий спектр нововведень – виробничих, організаційних, фінансових, науково-дослідних, освітніх тощо. Її сутність полягає у впровадженні вдосконалень, які сприяють економії ресурсів, зниженню витрат або створюють умови для підвищення продуктивності та ефективності діяльності.

Більшість інновацій упроваджується безпосередньо підприємствами з метою розв'язання виробничих і комерційних завдань. Вони виступають важливим інструментом забезпечення стабільності функціонування підприємств, їхнього економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності на ринку. Таким чином, інноваційний потенціал є основою сталого зростання, модернізації виробництва та адаптації економіки до викликів сучасного технологічного середовища.

Термін «інноваційний потенціал підприємства» порівняно недавно з'явився в економічній науці як самостійна економічна категорія, однак його зміст інтерпретується неоднозначно. Частина дослідників розглядає це поняття з позиції наявності та використання ресурсів, що залучаються у господарську діяльність економічних суб'єктів [25, с.123-128.], тоді як інші акцентують увагу на його ролі у досягненні цілей інноваційної діяльності підприємства.

Проаналізувавши теоретичні аспекти поняття «інноваційний потенціал підприємства», можна зробити висновок, що більшість дослідників застосовують ресурсний підхід, у рамках якого інноваційний потенціал розглядається як сукупність ресурсів або їх поєднання [45, с. 114.]

Інноваційний потенціал виступає складовою економічного потенціалу підприємства і відображає як реалізовані, так і нереалізовані можливості впровадження інноваційних проектів та програм з метою підвищення конкурентоспроможності підприємства. Внаслідок інноваційної діяльності

можуть з'являтися нові інноваційні продукти або передові методи виробництва (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1.

Варіанти трактування поняття «інноваційний потенціал підприємства»

Автори	Тлумачення терміну
Глушенкова А. А. [11].	Це здатність підприємства за сприятливих умов генерувати нові знання та впроваджувати інновації завдяки наявним ресурсам.
Гук О. В. [17].	Спроможність до вдосконалення, розвитку та прогресу, що виступає джерелом зростання.
Кватернюк А. О. [31].	Це сукупність усіх наявних матеріальних і нематеріальних активів підприємства, що використовуються в процесі здійснення інноваційної діяльності
Чіков, І. А. [60].	Це кінцевий результат інтелектуальної діяльності, який знайшов відображення у якості нового або удосконаленого продукту (послуги) з метою отримання таких конкурентних переваг, які б забезпечили одержання позитивного економічного ефекту від їх реалізації.

В умовах динамічного розвитку інноваційних технологій сільськогосподарське виробництво потребує глибокої трансформації. Сучасний аграрний бізнес отримує широкі можливості – від оперативного збору та аналізу інформації до прийняття стратегічно важливих управлінських рішень. Процес цифровізації аграрного сектору зумовлює необхідність істотних змін у виробничій, маркетинговій та логістичній діяльності підприємств. Тому впровадження інноваційних технологій має здійснюватися на основі комплексного, системного підходу.

Розвиток інноваційного потенціалу аграрних підприємств можливий за дотримання певних передумов, серед яких:

- належний рівень комп'ютерної грамотності, освіти у сфері інформаційних технологій, достатнє фінансове забезпечення, а також наявність державних програм підтримки цифрових стратегій і функціонування онлайн-платформ для розвитку цифрового сільського господарства;

- розвинене мережеве покриття, активне використання інтернету, мобільних пристроїв і соціальних мереж, сформовані цифрові

компетентності, а також сприяння розвитку підприємницької та інноваційної культури в аграрному секторі (через бізнес-інкубатори, хакатони, освітні програми тощо) [52].

Цифрові процеси стимулюють впровадження сучасних технологій у всі напрями бізнес-діяльності. Завдяки використанню цифрових рішень підприємства агропромислового комплексу можуть отримати:

- переваги у взаємодії з постачальниками, підрядниками та кінцевими споживачами;
- можливість оперативного доступу до інформації щодо залучення кваліфікованих фахівців;
- умови для формування стратегічних партнерських відносин
- доступ до освітніх, фінансових та юридичних сервісів, спрямованих на підтримку їх розвитку.

Однак у процесі впровадження цифрових технологій у діяльність аграрних підприємств виникають певні труднощі. Серед основних проблем можна виокремити недостатнє інтернет-покриття, низький рівень володіння працівниками комп'ютерними програмами, а також відсутність єдиної онлайн-платформи, стандартів і технологічної сумісності для ефективного обміну даними. Усі ці чинники істотно обмежують можливості аграрних підприємств у використанні цифрових інструментів. Тому доцільно створити незалежну агроконсалтингову онлайн-платформу, яка забезпечувала б комплексну підтримку всіх учасників галузі.

Аграрні підприємства володіють усіма передумовами для впровадження сучасних технологій, спрямованих на підвищення ефективності їхньої діяльності. Розвиток інноваційного потенціалу забезпечує можливість якісного зберігання великих масивів даних, їх глибокого аналізу та прийняття обґрунтованих управлінських рішень, що сприятиме скороченню витрат, зростанню прибутковості та зміцненню конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Результати дослідження свідчать, що ключовими напрямками розвитку інноваційного потенціалу аграрного сектору є створення системи інформаційної підтримки на базі сучасних комп'ютерних і мобільних технологій. Для реалізації цього завдання необхідно організувати навчання персоналу з підвищення кваліфікації, здійснити комплексну комп'ютеризацію підприємств, розробити системну базу даних, а в перспективі – сформувати єдиний інформаційний аграрний простір.

1.2. Особливості управління інноваційним потенціалом підприємства, та його оцінка

На сучасному етапі розвитку економіки інновації виступають ключовим чинником збереження та підвищення конкурентоспроможності підприємств, стаючи невід'ємною складовою їхньої стратегічної та операційної діяльності. Вони забезпечують адаптацію до динамічних змін зовнішнього середовища, сприяють підвищенню продуктивності праці, ефективнішому використанню ресурсів, а також формуванню нових ринкових можливостей. У сучасних умовах інновації не лише визначають темпи економічного зростання, а й виступають рушійною силою модернізації виробничих процесів, впровадження нових технологічних рішень та підвищення якості продукції.

Управління інноваціями здійснюється одночасно з управлінням традиційними видами виробництва, що вимагає від керівництва підприємств поєднання стратегічного бачення із гнучкістю управлінських рішень. Чим складніше та мінливіше зовнішнє середовище, тим оперативніше відбуваються економічні та технологічні трансформації, а отже, тим складнішою й адаптивнішою має бути система управління, здатна своєчасно реагувати на виклики, ризики та нові можливості. Гнучка система управління інноваціями передбачає ефективну комунікацію між підрозділами, постійний

моніторинг ринку, застосування сучасних інформаційних технологій, а також використання методів прогнозування для планування інноваційних процесів.

Управління інноваційним потенціалом являє собою систему інструментів і методів впливу на економічну та виробничо-господарську діяльність підприємства, спрямовану на підвищення рівня його інноваційних можливостей і створення сприятливих умов для впровадження нововведень [8, с. 66].

У сучасній економічній науці розрізняють три ключові підходи до управління інноваційним потенціалом підприємства [54, с. 255], кожен з яких має власну концептуальну основу, інструментарій та сферу застосування.

– Інструментальний підхід передбачає визначення стратегічних і тактичних цілей розвитку підприємства, а також вибір оптимальних засобів для їх досягнення шляхом раціонального використання наявних інноваційних ресурсів. У межах цього підходу особлива увага приділяється плануванню інноваційної діяльності, формуванню інноваційної стратегії, розробці механізмів стимулювання інновацій, а також створенню умов для ефективної комерціалізації нових технологій. Основною метою інструментального підходу є підвищення результативності господарської діяльності за рахунок системного використання інноваційних можливостей.

– Адаптивний підхід ґрунтується на здатності підприємства оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища та гнучко пристосовувати власний інноваційний потенціал до нових умов функціонування. У цьому контексті управління зосереджується на побудові адаптивного механізму, який забезпечує стабільність підприємства під час економічних коливань, технологічних трансформацій або зміни ринкової кон'юнктури. Такий підхід сприяє розвитку здатності до саморегуляції, накопиченню досвіду інноваційної діяльності та підвищенню стійкості підприємства в умовах невизначеності.

– Процесний підхід розглядає управління інноваційним потенціалом як безперервний, взаємопов'язаний процес, у якому всі елементи підприємства

функціонують як єдина економічна система. Основна увага приділяється аналізу взаємозв'язків між структурними компонентами інноваційного потенціалу – кадровими, фінансовими, матеріально-технічними, інформаційними та організаційними ресурсами. Процесний підхід дає змогу комплексно оцінювати ефективність використання цих ресурсів, визначати «вузькі місця» у системі управління, а також підвищувати узгодженість дій усіх підрозділів підприємства з метою досягнення стратегічних інноваційних цілей [54, с. 257]

Застосування кожного з наведених підходів або їх комбінування залежить від специфіки діяльності підприємства, рівня розвитку його інноваційного потенціалу, а також зовнішніх економічних умов. Саме інтеграція інструментального, адаптивного та процесного підходів створює основу для формування ефективної системи управління інноваціями, здатної забезпечити довгострокову конкурентоспроможність і сталий розвиток підприємства.

Для забезпечення максимальної результативності використання інноваційного потенціалу підприємства та оптимізації його фінансових показників важливо враховувати всі можливі напрями його розвитку. Одночасно необхідно володіти здатністю об'єктивно оцінювати вплив як внутрішніх, так і зовнішніх факторів на процес формування інноваційного потенціалу [32, с. 40-46]. Таким чином, інноваційний потенціал підприємства представляє собою складну, динамічну, ієрархічну та стохастичну систему, що включає кілька взаємопов'язаних компонентів:

– Кадровий компонент охоплює трудові ресурси підприємства, включаючи здатність персоналу генерувати нові ідеї та розробляти інноваційні продукти, рівень освіти та професійну кваліфікацію, психофізіологічні характеристики, а також мотиваційний потенціал. До окремих підкомпонентів можна віднести інтелектуальний та креативний потенціал, оскільки професійні навички працівників і їх здатність до

інноваційної діяльності є ключовими чинниками розвитку та інноватизації підприємства.

– Технологічно-виробничий компонент включає в себе виробничі засоби, природні ресурси та нематеріальні активи, які формують технологічну основу для впровадження сучасних науково-технічних досягнень.

– Організаційно-управлінський компонент представляє сукупність управлінських компетенцій, організаційних навичок і здатності керівництва планувати, координувати та реалізовувати інноваційні процеси в діяльності підприємства.

– Фінансовий компонент полягає у забезпеченні інноваційної діяльності підприємства необхідними грошовими ресурсами через оптимізацію структури власного капіталу та залучення додаткового фінансування з зовнішніх джерел.

– Інвестиційний компонент – незважаючи на те, що він є складовою фінансового, через свою ключову роль у розвитку інноваційного потенціалу підприємства (шляхом власних коштів, нерозподіленого прибутку або зовнішніх інвестицій) доцільно розглядати його як окремий елемент.

– Маркетинговий компонент – це складові та можливості підприємства, що забезпечують ефективне просування інноваційних продуктів або послуг на ринок.

Розроблення інновацій здійснюється науковими установами та спеціалізованими національними організаціями. Процеси освоєння, підготовки, контролю та обґрунтування нововведень відбуваються в межах інноваційної діяльності, яка забезпечує подальший інноваційний розвиток. У Законі України «Про інноваційну діяльність» зазначено, що інноваційна діяльність - це діяльність, спрямована на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок, що сприяє виведенню на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг [48]. Розглянемо ключові класифікаційні ознаки інновацій, наведені в таблиці 1.1.

Критерії класифікації інновацій [63]

Ознаки класифікації інновацій			
Залежно від походження	Залежно від рівня новизни	Залежно від області використання	Залежно від обсягів використання
Економічні потреби	Кардинальні	При виробництві	Міжнародні
Людські потреби	Порівняльні	В технологій	Державні
Виробничі потреби	Поліпшувальні	В управлінні	Галузеві
Потреби НДР та ДКР		В суспільстві	Окремі підприємства та компанії

Серед класифікаційних ознак інновацій виділяють чотири основні параметри:

– Залежно від походження – інновації можуть з’являтися у відповідь на потреби економіки, запити людини, вимоги виробництва, конструкторські задачі або потреби науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт.

– Залежно від рівня новизни – розрізняють радикальні, відносні та поліпшувальні інновації, що відображають рівень їхнього новаторського впливу на процеси, продукти чи послуги.

– Залежно від області використання – інновації можуть стосуватися виробів, технологій, управлінських процесів, а також соціальних або суспільних аспектів.

– Залежно від обсягів використання – вони можуть бути міжнародного, державного, галузевого рівня або обмежуватися окремими підприємствами та компаніями, впливаючи на різні рівні економічної системи [65]

Наукові погляди дослідників сходяться на тому, що оцінка інноваційної діяльності та інвестиційних можливостей здебільшого носить ретроспективний, порівняльний характер і здійснюється без чітко визначених критеріїв. Через це існує нестача узгодженої системи визначень, яка б регламентувала нормативність та конкретність змістових характеристик, а також відповідних критеріїв для організаційно-економічного механізму відбору моделей інноваційно-інвестиційної діяльності та стратегій ринкових суб’єктів. Такий механізм дозволяв би ефективніше формувати ринкові

конкурентні переваги, спрямовані на укріплення позицій виробників на довгостроковий період, підвищуючи стабільність та ефективність їхньої діяльності у конкурентному середовищі.

Висновки до розділу 1

1. В ході проведених досліджень з'ясовано, що в умовах зростаючої інтеграції світових ринків саме впровадження інновацій стає ключовим фактором підвищення ефективності виробництва, модернізації підприємств та забезпечення конкурентних переваг на міжнародному рівні. Таким чином, науково-технічний прогрес виступає не лише рушійною силою економічного розвитку, але й визначальним чинником формування стратегії майбутнього для кожної національної економіки.

2. Поняття «інновація» охоплює широкий спектр нововведень – виробничих, організаційних, фінансових, науково-дослідних, освітніх тощо. Її сутність полягає у впровадженні вдосконалень, які сприяють економії ресурсів, зниженню витрат або створюють умови для підвищення продуктивності та ефективності діяльності.

3. Встановлено, що інноваційний розвиток підприємства доцільно розглядати як процес цілеспрямованих і системних змін у його діяльності, який визначається наявним інноваційним потенціалом. Джерелом цього розвитку виступають інновації, що забезпечують підприємству нові якісні можливості функціонування на ринку, завдяки здатності генерувати ідеї, знаходити нестандартні рішення та впроваджувати винаходи.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Об'єктом дослідження виступає Державне підприємство, що розташоване в Полтавському районі Полтавської області та здійснює свою діяльність у тісній взаємодії з науковими установами, що дає можливість упроваджувати сучасні технології, інноваційні підходи та проводити виробничо-дослідні роботи у сфері агропромислового виробництва.

Основною місією державного підприємства є сприяння впровадженню науково-технічних інновацій у сфері сільського господарства, забезпечення якісного обслуговування сільськогосподарських товаровиробників та виробництво і реалізація конкурентоспроможної, високоякісної продукції. Крім того, підприємство виконує важливу роль у поширенні передового досвіду, підвищенні ефективності аграрного виробництва та формуванні сталого розвитку галузі.

Ключовим призначенням державного підприємства є активне сприяння розвитку та впровадженню сучасних науково-технічних рішень у аграрній сфері, забезпечення комплексної підтримки та обслуговування сільськогосподарських виробників, а також виготовлення й реалізація якісної та конкурентоспроможної продукції. Окрім цього, підприємство виступає важливим центром передачі інноваційних технологій, поширення прогресивного виробничого досвіду та підвищення продуктивності сільськогосподарського виробництва.

Його діяльність сприяє зміцненню продовольчої безпеки, розвитку регіональної економіки та формуванню довгострокового, екологічно орієнтованого розвитку аграрної галузі.

Підприємство активно впроваджує інноваційні технології у виробничі процеси, удосконалює систему управління та прагне до підвищення ефективності використання ресурсів. Значна увага приділяється екологічній безпеці, раціональному землекористуванню та формуванню партнерських відносин з освітніми установами й іншими суб'єктами аграрного ринку. Це дозволяє підприємству не лише забезпечувати стабільні виробничі показники, а й робити внесок у розвиток аграрної освіти та підготовку кваліфікованих фахівців.

Для забезпечення стабільного фінансового стану підприємству необхідно спрямовувати свою фінансову діяльність на формування безперебійних надходжень коштів та їх раціональне використання. Важливим є суворе дотримання платіжної та кредитної дисципліни, а також підтримання оптимального співвідношення між власним та залученим капіталом, що дозволяє мінімізувати фінансові ризики та забезпечувати стійкість господарювання.

Основним видом ресурсів, що забезпечують виробничу діяльність даного аграрного підприємства, виступають земельні угіддя. Вони є ключовим елементом як матеріального, так і інтелектуального складників виробництва. Тому особливо важливо обґрунтовувати та впроваджувати техніко-економічні заходи, спрямовані на підвищення ефективності використання цих земельних ресурсів, що відображено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Динаміка складу сільськогосподарських угідь
аграрного підприємства, 2020-2024 рр.**

Показники	Роки					2024 р. у % до 2020р
	2020	2021	2022	2023	2024	
Всього с.-г. угідь, га	3306	3306	3306	3306	3306	100,0
з них: ріллі, га	3287	3287	3287	3287	3287	100,0
сіножаті й пасовища, га	19	19	19	19	19	100,0

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

За досліджуваний період загальна площа сільськогосподарських угідь підприємства залишається повністю незмінною. Загальна площа с.-г. угідь протягом 2020-2024 рр. становила 3306 га, що свідчить про відсутність змін у землекористуванні. Площа ріллі також не змінилася, та становить 3287 га.

Раціональне використання трудових ресурсів у аграрному підприємстві є ключовим фактором, що безпосередньо визначає ефективність виробничих процесів та рівень продуктивності. Від грамотного підбору персоналу, оптимальної організації праці та раціонального розподілу робочого часу залежить не лише рентабельність діяльності підприємства, а й його здатність адаптуватися та виживати в умовах змінного економічного та соціального середовища (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Динаміка показників ефективності використання трудових ресурсів
аграрного підприємства, 2020-2024 рр.**

Показники	Роки					2024 р., до 2020 р.	
	2020	2021	2022	2023	2024	+, -	%
1	2	3	4	5	6	7	8
Середньооблікова чисельність працівників – всього, осіб	229	230	232	235	208	-21,0	90,8
з них зайнятих у с.-г. виробництві	200	200	210	204	182	-18,0	91,0
у т. ч.: в рослинництві	90	90	86	82	80	-10,0	88,9
в тваринництві	110	110	124	122	102	-8,0	92,7
Відпрацьовано за рік, тис. люд.-год.	439,68	441,60	445,44	451,20	399,36	-40,3	90,8
у т. ч.: в рослинництві	79,20	79,20	75,68	72,16	70,40	-8,8	88,9
в тваринництві	360,48	362,40	369,76	379,04	328,96	-31,5	91,3
Виробництво валової продукції у постійних цінах на 1 працівника, тис. грн	556,77	570,01	515,23	613,18	485,18	-71,6	87,1
Одержано прибутку на 1 працівника, тис. грн	9,41	9,48	5,29	8,23	14,53	5,1	154,4
Витрати на оплату праці, тис. грн	26253,00	34143,00	37114,00	39791,00	37883,00	11630,0	144,3

Продовж. табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8
Середньомісячна заробітна плата 1 працівника, грн	9553,49	12370,65	13331,18	14110,28	15177,48	5624,0	158,9
Припадає на 1 працюючого у с.-г.:							
с.-г. угідь, га	16,53	16,53	15,74	16,21	18,16	1,6	109,9
ріллі, га	16,44	16,44	15,65	16,11	18,06	1,6	109,9
Коефіцієнт використання запасу праці	0,91	0,93	0,96	0,96	0,96	0,0	105,5

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Проведений аналіз показників табл. 2.2. свідчить, що середньооблікова чисельність працівників за п'ять років знизилася з 229 осіб у 2020 р. до 208 у 2024 р., що складає 90,8 % від рівня 2020 р. Зокрема, кількість працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві, скоротилася на 18 осіб (9,0 %). У рослинництві спостерігається зменшення чисельності з 90 до 80 осіб (88,9 %), у тваринництві – з 110 до 102 осіб (92,7 %).

Водночас відпрацьований фонд часу також зменшився з 439,68 тис. люд.-год. у 2020 р. до 399,36 тис. люд.-год. у 2024 р., що становить 90,8 % базового рівня.

Виробництво валової продукції на одного працівника знизилося з 556,77 тис. грн у 2020 р. до 485,18 тис. грн у 2024 р. (87,1 %). Це вказує на зниження середньої продуктивності праці. Утім, прибуток на одного працівника зріс з 9,41 тис. грн до 14,53 тис. грн (на 54,4 %). Така тенденція свідчить про підвищення ефективності використання трудових ресурсів у фінансовому вимірі, навіть при зменшенні обсягів виробництва валової продукції. Можливо, це пов'язано з підвищенням рентабельності окремих напрямів діяльності або оптимізацією витрат.

Витрати на оплату праці зросли з 26253 тис. грн до 37883 тис. грн (44,3 %), а середньомісячна заробітна плата одного працівника збільшилася майже в 1,6 раза (на 58,9 %) – з 9553 грн до 15177 грн.

Коефіцієнт використання запасу праці стабільно залишався на рівні 0,96 у 2024 р. (на 5,5 % більше 2020 р.), що свідчить про оптимальне завантаження робочої сили та відсутність надмірного або недостатнього використання персоналу.

Таким чином хоч чисельність персоналу і зменшилася, підприємство ефективно використовує наявні трудові ресурси, підвищує прибуток на одного працівника та забезпечує стабільне завантаження робочої сили. Це свідчить про грамотну кадрову політику та раціональне планування трудових ресурсів, що є важливим чинником підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Застосування основних і оборотних засобів на підприємстві є ключовим фактором формування його ресурсного потенціалу, що безпосередньо впливає на ефективність та продуктивність господарської діяльності. Раціональне поєднання та взаємодія цих двох видів засобів забезпечує синергитичний ефект, який є визначальним для досягнення високої ефективності виробництва та стабільної прибутковості, (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Динаміка складу та використання основних та оборотних засобів
аграрного підприємства, 2020-2024 рр.**

Показники	Рокі					2024 до 2020 рр	
	2020	2021	2022	2023	2024	+,-	%
1	2	3	4	5	6	7	8
Наявність основних фондів на кінець року – всього, тис. грн.	32283,0	41766,0	42101,0	42105,0	46141,0	13858,0	142,9
у т. ч.: будівки, споруди та передавальні пристрої	6581,0	6581,0	6581,0	6581,0	6581,0	0,0	100,0
машини та обладнання	21410,0	30892,0	30957,0	31390,0	35235,0	13825,0	164,6
транспортні засоби	3050,0	3050,0	3250,0	2820,0	2884,0	-166,0	94,6
інструменти, прилади, інвентар	1188,0	1190,0	1245,0	1261,0	1327,0	139,0	111,7
інші основні засоби	54,0	53,0	68,0	53,0	114,0	60,0	211,1
Вартість оборотних фондів на кінець року – всього, тис. грн.	19993,0	12395,0	18615,0	23679,0	41114,0	21121,0	205,6
у т. ч.: виробничі запаси	8695,0	2078,0	8676,0	10389,0	19801,0	11106,0	227,7
тварини на вирощуванні та відгодівлі	3770,0	2762,0	2706,0	3187,0	7073,0	3303,0	187,6

Продовж. табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8
незавершене виробництво	1730,0	1033,0	1594,0	2830,0	6692,0	4962,0	386,8
готова продукція	3495,0	871,0	1198,0	3024,0	2722,0	-773,0	77,9
товари	16,0	22,0	65,0	22,0	39,0	23,0	243,8
дебіторська заборгованість	2172,0	5101,0	4209,0	3995,0	4634,0	2462,0	213,4
грошові кошти	115,0	528,0	167,0	232,0	153,0	38,0	133,0
Фондозабезпеченість, тис. грн.	976,5	1263,3	1273,5	1273,6	1395,7	419,2	142,9
Фондоозброєність, тис. грн.	141,0	181,6	181,5	179,2	221,8	80,9	157,4
Фондомісткість, грн.	0,34	0,42	0,40	0,33	0,38	0,0	111,1
Фондовіддача, грн.	2,90	2,41	2,50	3,02	2,61	-0,3	90,0
Коефіцієнт зростання вартості основних фондів	X	1,29	1,01	1,00	1,10	-	x
Норма прибутку, %	4,1	4,0	2,0	2,9	3,5	-0,7	x
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6	0,0	x
Фондорентабельність, %	6,7	5,2	2,9	4,6	6,5	-0,1	x

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Проаналізувавши динаміку складу та використання основних та оборотних засобів досліджуваного підприємства можна зробити наступні висновки. Загальна вартість основних фондів зросла з 32283 тис. грн до 46141 тис. грн (на 42,9 %). Найбільше зростання спостерігається по машинах та обладнанні (16825 тис. грн, 64,6 %), що свідчить про модернізацію виробничих потужностей. Вартість будівель та споруд залишилася стабільною, а вартість транспортних засобів несуттєво зменшилися (-5,4 %), інструменти та прилади зросли на 11,7 %, а інші основні засоби збільшилися більш ніж на (111 %).

Загальна вартість оборотних засобів зросла майже в двічі - з 19993 тис. грн до 41114 тис. грн. Найбільше зростання у виробничих запасах в 2,3 рази, незавершеному виробництві в 3,9 рази, тваринах на вирощуванні та відгодівлі 1,9 рази.

Вартість валової продукції зменшилася на 22 %, можливе накопичення оборотних коштів у виробничому циклі. Дебіторська заборгованість зросла вдвічі, що свідчить про збільшення кредитних операцій з покупцями.

Фондозабезпеченість зросла на 42,9 %, фондоозброєність – на 57,4 %, що свідчить про підвищення капіталоозброєності працівників. Фондовіддача знизилася з 2,90 до 2,61 грн, що може свідчити про тимчасове перевищення вкладень у основні фонди над приростом продукції. Коефіцієнт зносу залишився стабільним (0,6), а фондорентабельність – на високому рівні (6,5 %), майже на рівні 2020 р. Норма прибутку залишалася помірною – 3,5 % у 2024 р., трохи нижче за початковий рівень.

За 2020-2024 рр. підприємство значно розширило та модернізувало основні та оборотні засоби, особливо машини, обладнання та виробничі запаси. Це підвищило капіталоозброєність працівників, зміцнило ресурсну базу та дозволило підтримувати стабільну фінансову ефективність. Незначне зниження фондовіддачі свідчить про тимчасову інвестиційну фазу модернізації, тоді як високий рівень фондорентабельності підтверджує ефективне використання основних і оборотних засобів.

Виробничий напрямок підприємства безпосередньо пов'язаний зі спеціалізацією та охоплює конкретні сфери діяльності, зокрема рослинництво, тваринництво або поєднання цих видів у змішаних виробничих моделях. Він формує структуру використання ресурсів, визначає особливості технологічних процесів та впливає на організацію праці.

Раціонально обрана спеціалізація й оптимальний виробничий напрямок забезпечують підвищення ефективності господарювання, сприяють зростанню продуктивності та відіграють ключову роль у зміцненні конкурентоспроможності аграрного підприємства на ринку (рис. 2.1). Графічне зображення динаміки структури грошових надходжень від реалізації продукції, відображає частку основних її видів у загальному обсязі грошових надходжень підприємства. Структура доходів є досить збалансованою, але з чітко вираженими лідерами.

Найбільшу частку у формуванні доходів займає виробництво м'яса свиней – 22,3%. Молоко (22,2%) та соняшник (21,9%) мають майже однакову частку.

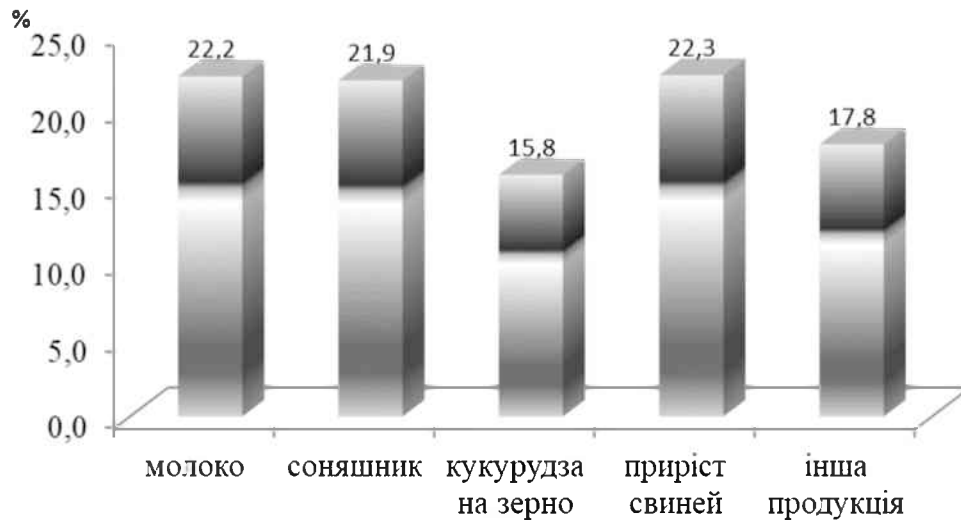

Рис. 2.1. Структура грошових надходжень від реалізації продукції аграрного підприємства.

Джерело: створено автором на основі річних звітів підприємства

Отже структура грошових надходжень підприємства характеризується високою залежністю від кількох провідних позицій – виробництва м'яса свиней, молока та соняшнику. Така модель є доволі стійкою, оскільки поєднує продукцію як тваринництва, так і рослинництва, та надає можливість зформулювати виробничий напрямок підприємства, тобто м'ясо-молочний з розвинутим зерновим господарством.

Ефективність виробництва сільськогосподарської продукції виступає одним із ключових індикаторів результативності діяльності аграрного підприємства, оскільки демонструє, наскільки раціонально й доцільно використовуються наявні ресурси для отримання максимально можливого обсягу продукції. Високий рівень ефективності свідчить про вміння підприємства оптимізувати витрати, підвищувати продуктивність праці та технологічні показники, забезпечуючи стабільне зростання виробництва та покращення якості продукції. Крім того, ефективне використання ресурсів створює передумови для підвищення конкурентоспроможності, зміцнення фінансової стійкості та розширення ринкових можливостей підприємства в умовах змінного зовнішнього середовища (табл. 2.4).

**Динаміка показників ефективності сільськогосподарського виробництва
аграрного підприємства, 2020-2024 рр.**

Показники	Роки					Відхилення 2024 р. до 2020 р. +,-
	2020	2021	2022	2023	2024	
Вартість валової продукції у співставних цінах 2021 р. – всього, тис. грн.	127501,1	131102,3	119533,6	144098,0	100918,2	-26582,9
у т. ч.: рослинництва	89080,2	91912,9	76980,9	104601,6	63362,8	-25717,4
тваринництва	38420,9	39189,3	42552,7	39496,5	37555,4	-865,5
Вартість валової продукції у діючих цінах – всього, тис. грн.	93770,9	100531,4	105067,5	126995,5	120641,2	26870,3
у т. ч.: рослинництва	58661,6	62286,1	56472,6	72076,6	61262,1	2600,4
тваринництва	35109,3	38245,3	48594,8	54918,9	59379,1	24269,9
Повна собівартість реалізованої продукції – всього, тис. грн.	52752,0	55440,0	59146,0	67661,0	77547,0	24795,0
у т. ч.: рослинництва	29827,0	31598,0	24935,0	34616,0	36327,0	6500,0
тваринництва	22823,0	23735,9	33881,0	32808,0	40919,0	18096,0
Валовий дохід – всього, тис. грн.	68210,0	71844,6	76965,0	89997,0	96997,0	28787,0
у т. ч.: рослинництва	42601,0	43832,0	39848,0	49630,0	51160,0	8559,0
тваринництва	25466,0	28012,6	36671,0	39870,0	45397,0	19931,0
Прибуток (збиток) від реалізації – всього, тис. грн.	15458,0	16404,6	17819,0	22336,0	19450,0	3992,0
у т. ч.: рослинництва	12774,0	12234,0	14913,0	15014,0	14833,0	2059,0
тваринництва	2643,0	4276,7	2790,0	7062,0	4478,0	1835,0
Рівень рентабельності (збітковості),%	29,3	29,6	30,1	33,0	25,1	-4,2
у т. ч.: рослинництва	42,8	38,7	59,8	43,4	40,8	-2,0
тваринництва	11,6	18,0	8,2	21,5	10,9	-0,6

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

За досліджуваний період підприємство демонструє суперечливі тенденції у виробничо-фінансових результатах. Вартість валової продукції у співставних цінах знизилась на 26,6 млн грн, що свідчить про реальне скорочення обсягів виробництва, особливо у рослинництві (-5,7 млн грн). У тваринництві спад мінімальний. У діючих цінах, навпаки, вартість валової продукції зросла на 26,9 млн грн, що зумовлено переважно зростанням цін, а

не фізичного обсягу продукції. Найбільший приріст спостерігається у тваринництві (24,3 млн грн).

Собівартість виробництва суттєво зросла (24,8 млн грн), що вказує на подорожчання ресурсів та зниження ефективності витрат. Найбільше збільшилися витрати у тваринництві (18,1 млн грн).

Валовий дохід зріс на 28,8 млн грн, що є позитивною тенденцією, проте темпи приросту доходів поступаються зростанню собівартості. Прибуток від реалізації збільшився на 4,0 млн грн, однак динаміка нестійка. Рослинництво забезпечує більшу частку прибутку, тоді як тваринництво демонструє помірне зростання.

Рентабельність знизилася з 29,3% до 25,1% (-4,2 в.п.), що є основним негативним підсумком. Падіння рентабельності зумовлено високими витратами та зниженням обсягів виробництва в реальному вимірі. У рослинництві рентабельність зменшилася на 2,0 п.п. У тваринництві – на 0,6 в.п., що свідчить про відносно стабільнішу ситуацію.

Таким чином в 2020-2024 рр. підприємство зіткнулося зі зростанням собівартості та зниженням реальних обсягів виробництва, що негативно вплинуло на рівень рентабельності. Попри приріст валового доходу та збереження прибутковості, загальна ефективність виробництва знизилася. Подальший розвиток потребує оптимізації витрат, підвищення продуктивності та перегляду структури виробництва з акцентом на найбільш рентабельні напрями.

2.2. Аналіз системи управління інноваційним потенціалом підприємства

Сучасне підприємство в умовах ринкової економіки має активно впроваджувати інновації для забезпечення конкурентоспроможності. Інноваційний потенціал підприємства визначає його здатність створювати та

реалізовувати нові продукти, технології, організаційні та управлінські рішення. Ефективне управління інноваційним потенціалом включає оцінку зовнішніх та внутрішніх факторів, що стимулюють або стримують інноваційний розвиток, а також визначення ресурсів, здатних забезпечити його зростання.

Розробка та впровадження системи управління інноваційним потенціалом підприємства є комплексним і відповідальним завданням. Головним пріоритетом такої системи має бути задоволення потреб споживачів і створення додаткової цінності за межами підприємства.

Водночас вона повинна ефективно використовувати внутрішні ресурси та можливості підприємства для забезпечення його сталого розвитку та конкурентоспроможності. Така система має бути гнучкою, здатною швидко адаптуватися до негативних зовнішніх і внутрішніх факторів, передбачати ризики, а також успішно реалізовувати поставлені цілі та коригувати стратегії у разі необхідності. Додатково до цього, система повинна сприяти розвитку інноваційної культури серед персоналу та підтримувати безперервне вдосконалення процесів і продуктів.

Для формулювання ефективних пропозицій щодо стимулювання інноваційного розвитку досліджуваного підприємства необхідно детально аналізувати вплив як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, які сповільнюють або обмежують його інноваційну діяльність (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Чинники, що стримують розвиток інноваційного потенціалу
аграрного підприємства**

Зовнішні умови, що формують розвиток	Внутрішні умови, що формують розвиток
Обмежені можливості щодо залучення коштів	Недостатній рівень розвитку технічного та наукового забезпечення
Низька інтенсивність міжнародної партнерської діяльності	Небажання або труднощі адаптації до інноваційних змін
Необхідність удосконалення правового регулювання інноваційної діяльності	Недостатність стимулів для впровадження інновацій
Недостатня інформативність щодо наявних інноваційних проєктів	Недостатній рівень інформаційного забезпечення підприємства

Джерело: створене автором

Це дозволяє визначити ключові проблемні зони та розробити цільові заходи для підвищення інноваційної ефективності. З аналізу таблиці видно, що одним із основних стримуючих факторів є нестача джерел фінансування, що обмежує розвиток інноваційної політики підприємства. У зв'язку з цим актуальним завданням є пошук та залучення додаткових фінансових ресурсів для підтримки інноваційної діяльності.

Слід також звернути увагу на низький рівень реалізації маркетингової інноваційної політики. Цей фактор уповільнює інноваційний розвиток підприємства та негативно впливає на його загальну ефективність. Загалом, аналіз показує, що ефективний розвиток інновацій потребує одночасного подолання як зовнішніх, так і внутрішніх бар'єрів.

Але не зважаючи на визначенні чинники, що негативно впливають на розвиток інноваційного потенціалу в досліджуваному підприємстві ведеться робота, яка характеризує позитивні кроки щодо впровадження нововведень.

У сучасних умовах загострення екологічних проблем та зростання потреби у сталому розвитку аграрного сектору особливого значення набуває впровадження нових технологій, які поєднують високу ефективність в агрономії із екологічною безпекою. Досліджуване підприємство чітко дотримується вимог, щодо збереження земельних ресурсів, та зростання екологічності виробленої продукції. Одним із іноваційних рішень у цьому напрямі є застосування гумінових органічних добрив табл. 2.6.

Таблиця 2.6.

Основні види органічних добрив, що використовують в аграрному підприємстві

Вид добрива	Характеристика та призначення
Гумінові добрива	Сприяють росту рослин, відновленню ґрунтової структури.
Біогумус (вермикомпост)	Високоякісне добриво, багате на мікрофлору та ферменти

Джерело: створене автором на основі [67,68].

Саме вони сприяють відновленню родючості ґрунтів, підвищенню врожайності сільськогосподарських культур та зменшенню залежності підприємства від дорогих мінеральних добрив. Крім того, використання таких добрив підтримує природні біологічні процеси ґрунту, покращує його структуру та водоутримуючу здатність, що є важливим фактором для довгострокової сталості виробництва.

Для більш глибокого розуміння переваг різних видів органічних добрив доцільно провести їх порівняльний аналіз за основними характеристиками, що визначають агрономічну ефективність і екологічну безпечність. У табл. 2.7 представлені узагальнені результати оцінки різних видів органіки за п'ятьма ключовими критеріями, що дозволяє об'єктивно порівняти їх потенціал у підвищенні продуктивності та покращенні стану ґрунтів.

Таблиця 2.7.

Ефективність використання різних видів органічних добрив в аграрному підприємстві

Вид добрива	Вміст поживних речовин (1-5)	Швидкість дії (1-5)	Покращення структури ґрунту (1-5)	Екологічність (1-5)	Середній приріст врожайності (%)
Гній	4	3	4	4	15
Зелене добриво (сидерати)	3	2	5	5	10
Гумінові добрива	4	3	5	5	17
Біогумус (вермикомпост)	4	4	5	5	16

Джерелостворене автором на основі [67,68].

Оцінювання проводилося за п'ятибальною шкалою, де 1 означає низький рівень, а 5 - високий. Результати інноваційної заміни мінеральних добрив на органічні показують, що гній, гумінові препарати, біогумус – демонструють збалансовані показники за усіма критеріями, забезпечуючи стаке покращення структури ґрунту та середній приріст урожайності на рівні 14-17%.

У сучасних умовах розвитку досліджуваного підприємства, інновації стають ключовим інструментом підвищення продуктивності, ефективності та конкурентоспроможності галузі тваринництва. Використання нових технологій дає змогу оптимізувати виробничі процеси, зменшити витрати, покращити якість продукції та забезпечити сталий розвиток галузі (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Порівняння традиційної технології утримання молочного стада з інноваційною в аграрному підприємстві 2024 р.

Традиційна технологія	Сума, грн.	Технологія з інноваційними елементами	Сума, грн.	Зменшення витрат, %
Доїння в молокопровід	1495,00	Доїння в доїльному залі	1046,5	30
Триразова роздача кормів окремо по видах	5929,00	Годівля однотипним раціоном (раз на добу)	3557,4	40
Видалення гною транспортерами	1188,00	Видалення гною в гноєсховище трактором	1140,48	4
Водонапування ПА-1	457,00	Групові поїлки	393,02	14
Прив'язне утримання, годівниці	2671,00	Утримання безприв'язне групове, кормові столи	2163,51	19
Вентиляція притоково-витяжна, утеплення	556,00	Світові наддашки	505,96	9
Всього витрат	12299,00	Всього витрат	8806,87	28

Джерело: створене та розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Запровадження інноваційних технологій у тваринництві дозволяє підприємству суттєво скорочувати витрати за більшістю статей. Найбільша економія спостерігається за рахунок оптимізації годівлі (зменшення витрат на 40 %) та переходу на доїння в доїльному залі (економія 30 %). Помітне скорочення витрат також забезпечують зміна системи утримання (19 %) та застосування групових поїлок (14 %). Найменший ефект дає оновлена технологія видалення гною, де економія становить лише 4 %.

Загалом інноваційні рішення дають змогу підприємству значно підвищити ефективність, скоротити експлуатаційні витрати та оптимізувати трудові процеси.

Досліджуване підприємство неможливо уявити без належного матеріально-технічного оснащення, яке забезпечує ефективне виробництво

продукції та реалізацію інноваційних рішень. Матеріально-технічна база включає обладнання, транспорт, інформаційні технології, енергетичні ресурси, а також інфраструктуру, що забезпечує нормальне функціонування підприємства. В умовах стрімкого технологічного розвитку та посилення конкуренції на ринку саме матеріально-технічне оснащення визначає здатність підприємства впроваджувати новітні технології та підвищувати ефективність виробництва (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

**Динаміка оновлення технічної бази аграрного підприємства
2020-2024 рр.**

Роки	Кількість	Назва технічного засобу	Вартість тис. грн
2020	1	культиватор	771163,0
	1	борона	31833,3
2021	1	сівалка	34023,91
	1	двигун до вантажного автомобіля	14832,9
	1	двигун до трактора	80000
2022	30	шини для вантажних автомобілів	372,188
2023	1	сівалка	2370,0
	1	сінокосарка	42,1
2024	1	культиватор	1315,4
	2	міні трактори	2154,5

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

За результатами дослідження оновлення технічного оснащення можна констатувати, що підприємство активно здійснює модернізацію свого обладнання. Найбільші вкладення припадають на 2020 та 2024 рр, що свідчить про циклічність оновлення основних засобів.

У 2022 р. акцент був зміщений на ремонт і підтримку транспорту, а не придбання нової техніки. Оновлення охоплюють різні напрямки: оробіток ґрунту, посів, автомобільний парк, транспорт і заготівля кормів.

Загальна динаміка свідчить про прагнення підприємства зберегти працездатність технічного парку та забезпечити безперервність виробничих процесів.

У підсумку можна зазначити, що підприємство послідовно реалізує заходи з удосконалення інноваційного потенціалу, що забезпечує

покращення виробничих процесів, раціональніше використання ресурсів та помітне зростання економічної результативності. Активне впровадження сучасних технологій дозволяє підвищувати продуктивність, зменшувати витрати й формувати конкурентні переваги підприємства у довгостроковій перспективі.

Висновки до розділу 2

1. Об'єктом дослідження виступає Державне підприємство, що розташоване в Полтавському районі Полтавської області та здійснює свою діяльність у тісній взаємодії з науковими установами, що дає можливість упроваджувати сучасні технології, інноваційні підходи та проводити виробничо-дослідні роботи у сфері агропромислового виробництва.

Основною місією державного підприємства є сприяння впровадженню науково-технічних інновацій у сфері сільського господарства, забезпечення якісного обслуговування сільськогосподарських товаровиробників та виробництво і реалізація конкурентоспроможної, високоякісної продукції. Крім того, підприємство виконує важливу роль у поширенні передового досвіду, підвищенні ефективності аграрного виробництва та забезпеченні сталого розвитку галузі.

2. Встановлено, що за досліджуваний період підприємство демонструє суперечливі тенденції у виробничо-фінансових результатах. Вартість валової продукції у співставних цінах знизилась на 26,6 млн грн, що свідчить про реальне скорочення обсягів виробництва, особливо у рослинництві (-5,7 млн грн). У тваринництві спад мінімальний. У діючих цінах, навпаки, вартість валової продукції зросла на 26,9 млн грн, що зумовлено переважно зростанням цін, а не фізичного обсягу продукції. Найбільший приріст спостерігається у тваринництві (24,3 млн грн).

Собівартість виробництва суттєво зросла (24,8 млн грн), що вказує на подорожчання ресурсів та зниження ефективності витрат. Найбільше збільшилися витрати у тваринництві (18,1 млн грн).

Валовий дохід зріс на 28,8 млн грн, що є позитивною тенденцією, проте темпи приросту доходів поступаються зростанню собівартості. Прибуток від реалізації збільшився на 4,0 млн грн, однак динаміка нестійка. Рослинництво забезпечує більшу частку прибутку, тоді як тваринництво демонструє помірне зростання.

Рентабельність знизилася з 29,3% до 25,1% на -4,2 п.п.), що є основним негативним явищем. Падіння рентабельності зумовлено високими витратами та зниженням обсягів виробництва в реальному вимірі. У рослинництві рентабельність зменшилася на 2,0 в.п. У тваринництві – на 0,6 в.п., що свідчить про відносно стабільнішу ситуацію.

3. З'ясовано, що у сучасних умовах загострення екологічних проблем та зростання потреби у сталому розвитку аграрного сектору особливого значення набуває впровадження нових технологій, які поєднують високу ефективність в агрономії із екологічною безпекою. Досліджуване підприємство чітко дотримується вимог, щодо збереження земельних ресурсів, та зростання екологічності виробленої продукції. Одним із іноваційних рішень у цьому напрямі є застосування гумінових органічних добрив. Саме вони сприяють відновленню родючості ґрунтів, підвищенню врожайності сільськогосподарських культур та зменшенню залежності підприємства від дорогих мінеральних добрив.

4. Запровадження іноваційних технологій у тваринництві дозволяє підприємству суттєво скорочувати витрати за більшістю статей. Найбільша економія спостерігається за рахунок оптимізації годівлі (зменшення витрат на 40 %) та переходу на доїння в доїльному залі (економія 30 %). Помітне скорочення витрат також забезпечують зміна системи утримання (19 %) та застосування групових поїлок (14 %). Найменший ефект дає оновлена технологія видалення гною, де економія становить лише 4 %.

5. За результатами дослідження оновлення технічного оснащення можна констатувати, що підприємство активно здійснює модернізацію свого обладнання. Найбільші вкладення припадають на 2020 та 2024 р., що свідчить про циклічність оновлення основних машин. У 2022 р. акцент був зміщений на ремонт і підтримку транспорту, а не придбання нової техніки.

Загальна динаміка свідчить про прагнення підприємства зберегти працездатність технічного парку та забезпечити безперервність виробничих процесів, що іще раз свідчить про інноваційну діяльність в ньому.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Стратегічні шляхи формування інноваційного потенціалу підприємства

Інноваційний потенціал підприємства виступає визначальним фактором його конкурентних переваг у сучасних умовах динамічного ринкового середовища та стрімкого технологічного розвитку. Для його формування та ефективного використання необхідний цілісний, системний підхід, що поєднує довгострокове стратегічне планування, раціональне управління ресурсами, а також активну діяльність у сфері впровадження нових рішень і технологій.

Інноваційна стратегія повинна бути органічно інтегрована у загальну концепцію розвитку підприємства. Це передбачає:

- визначення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності з урахуванням ринкових тенденцій та внутрішніх можливостей;
- забезпечення належного фінансування інноваційних проєктів і впровадження сучасних технологічних рішень;
- створення організаційних умов для генерування нових ідей, розвитку персоналу та підвищення його креативного потенціалу;
- побудову партнерств із науковими установами, інноваційними центрами та технологічними компаніями;
- постійний моніторинг результативності інновацій та коригування стратегії відповідно до змін зовнішнього середовища.

Такий підхід дозволяє підприємству не лише адаптуватися до ринкових змін, а й формувати власні конкурентні переваги на основі інноваційного розвитку.

Інноваційна стратегія досліджуваного підприємства має формуватися відповідно до фактичного рівня його інноваційного розвитку. У межах проведеного аналізу виокремлено чотири потенційні рівні інноваційного становлення, для кожного з яких запропоновано оптимальні стратегічні орієнтири. Ці стратегії визначають пріоритетні напрями подальшого інноваційного вдосконалення та забезпечують поступове підвищення результативності інноваційної діяльності підприємства (рис. 3.1).

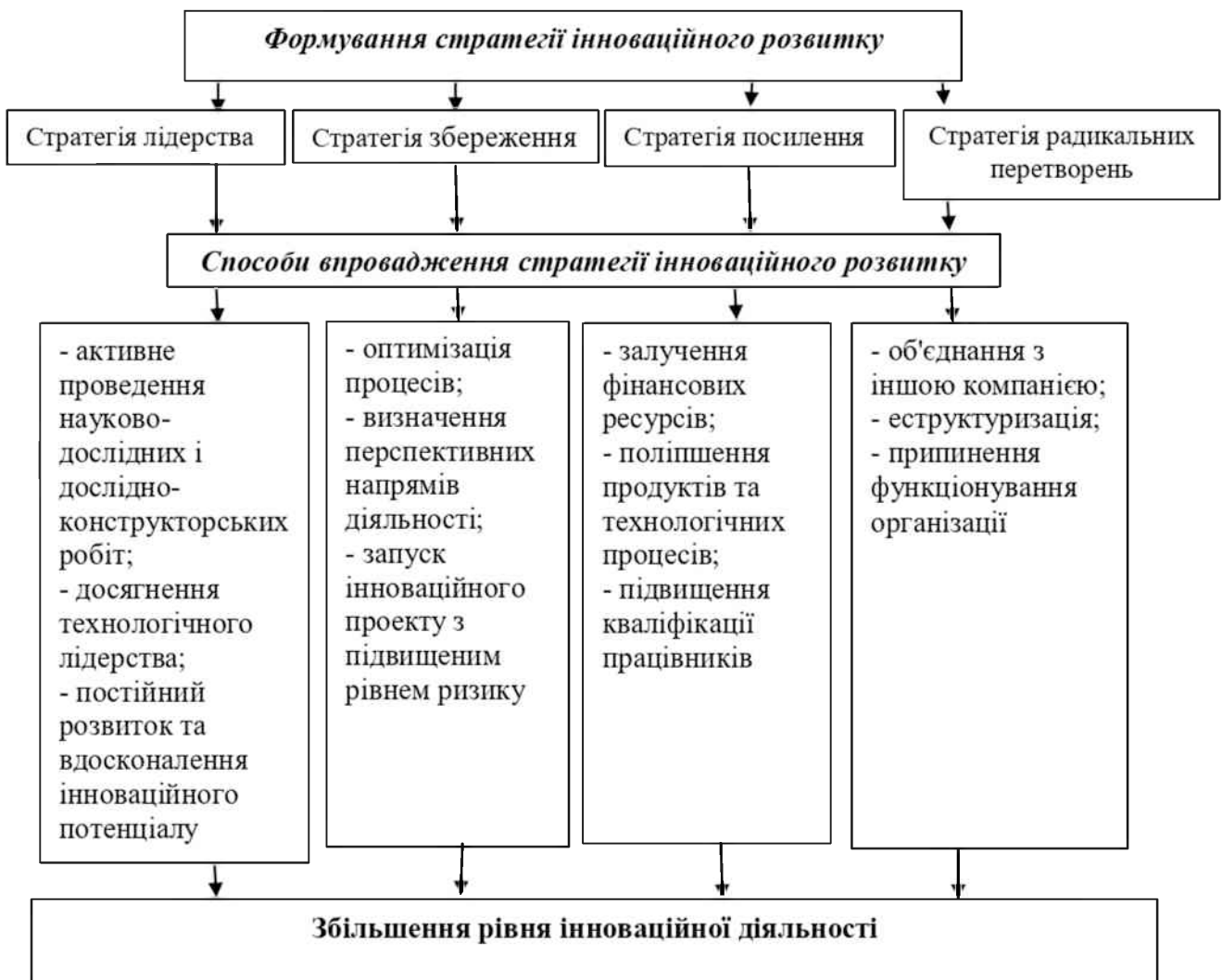

Рис. 3.1. Способи впровадження стратегії інноваційного розвитку аграрного підприємства

Запропонований підхід дозволяє більш точно визначати потреби підприємства на кожному етапі інноваційного розвитку, формувати

відповідні управлінські рішення та забезпечувати цілеспрямоване використання ресурсів для досягнення стратегічних цілей.

Таким чином, інноваційна стратегія розвитку підприємства окреслює найефективнішу послідовність кроків для розв'язання ключових завдань, зокрема покращення загального стану діяльності, формування оновленої системи управління, модернізації виробничих процесів та впровадження сучасних технологій. Інноваційна активність підприємства є основним індикатором результативності впровадження обраної інноваційної стратегії. Разом із тим, у процесі її формування важливо зосередити увагу на порівняльному аналізі інноваційного потенціалу та інноваційного клімату підприємства, оскільки саме їх взаємодія визначає реальні можливості для розвитку й успішного впровадження нововведень.

У сучасних умовах конкурентного розвитку аграрного сектору ключовим фактором підвищення результативності господарської діяльності є ефективне використання інноваційного потенціалу підприємства. Інноваційний потенціал охоплює сукупність технологічних, технічних, організаційних, кадрових та інформаційних можливостей, які забезпечують здатність господарства впроваджувати новітні методи виробництва та управління. Саме від рівня розвитку цих елементів залежить ефективність використання ресурсів, продуктивність праці, екологічна сталість і кінцевий фінансовий результат.

Зважаючи на інтенсивні процеси цифровізації, кліматичні зміни та зростаючий попит на якісну продукцію, аграрні підприємства повинні орієнтуватися на технології точного землеробства, автоматизацію виробничих процесів, енергозберігаючі рішення та сучасні логістичні інструменти. Впровадження таких інновацій дозволяє мінімізувати втрати, підвищити урожайність, раціонально використовувати добрива й засоби захисту рослин, знизити витрати пального та електроенергії, а також забезпечити прозорість та оперативність управлінських рішень (табл. 3.1).

**Стратегічні заходи щодо використання інноваційного потенціалу
аграрного підприємства та їх економічний ефект**

Напрямок інновацій	Конкретна пропозиція	Очікуваний результат	Орієнтовний економічний ефект
Цифровізація виробництва	Впровадження ERP-системи (Сторіо, Soft.Farm)	Оптимізація планування, контроль витрат, скорочення простоїв техніки	Економія 150-250 тис. грн/рік за рахунок зменшення перевитрати пального та часу простоїв
Точне землеробство	Диференційоване внесення добрив та ЗЗР	Зменшення норм добрив на 10-20%, підвищення урожайності на 3-5%	+450-850 тис. грн/рік на площі 2000 га
Аерофотозйомка дронами	Моніторинг посівів, визначення зон ураження	Скорочення втрат урожаю, точкове внесення препаратів	Економія 150-300 тис. грн/рік на ЗЗР
Модернізація техніки	Оснащення комбайнів системою Yield Monitoring	Отримання карт врожайності, оптимізація сівозміни	Додатковий прибуток 200-350 тис. грн/рік
Енергозбереження	Встановлення сонячних панелей (50-100 кВт)	Зменшення витрат на електроенергію для складів/офісів	Економія 120-180 тис. грн/рік
Біотехнології	Використання мікробіологічних препаратів (ризобактерії)	Збільшення засвоєння NPK, приріст урожаю 0,2-0,4 т/га	+300-500 тис. грн/рік
Логістичні інновації	Перехід на цифрові платформи продажу без посередників	Краща ціна реалізації, скорочення комісій	+150-250 грн/т, або +300-600 тис. грн/рік
Організаційні інновації	Впровадження КРІ для працівників	Підвищення продуктивності праці на 10-15%	+200-300 тис. грн/рік за рахунок кращої якості робіт
Дрони для внесення добрив	Точкове позакореневе внесення	Зменшення витрат на ПММ, підвищення ефективності обробки	Економія 120-200 тис. грн/рік
Біогазові установки	Переробка рослинних відходів	Отримання енергії + добрив	Довгостроковий ефект 300-500 тис. грн/рік
Електронний документообіг	Автоматизація звітності та архіву агроданних	Зменшення часу обробки інформації	Економія 30-50 тис. грн/рік
Навчання персоналу	Курси з точного землеробства, дронів, ISOBUS	Зростання кваліфікації, менше помилок	Окупність за 1 рік, потенційний ефект 100-200 тис. грн/рік

Матеріал представлений в табл. 3.1. систематизує ключові напрями використання інноваційного потенціалу аграрного підприємства та демонструє їх практичну результативність через розрахунок орієнтовного економічного ефекту. Запропоновані інновації охоплюють технологічні, організаційні, логістичні та енергозберігаючі рішення, що дозволяє підприємству комплексно підвищити ефективність виробничих процесів.

Найбільший економічний ефект забезпечують заходи, пов'язані з впровадженням точного землеробства, диференційованим внесенням мінеральних добрив та застосуванням біотехнологій – сумарний річний приріст може становити понад 1 млн грн. Значний економічний потенціал має цифровізація управління виробництвом, зокрема впровадження ERP-систем, супутникового моніторингу та автоматизованого обліку, що не лише знижує витрати, а й підвищує якість управлінських рішень.

Не менш важливими є інновації в енергетичній сфері – встановлення сонячних панелей та біогазових установок забезпечує стабільне зменшення витрат на енергоносії та формує довгострокові конкурентні переваги. У свою чергу, удосконалення логістики та збуту через цифрові платформи підвищує прибутковість за рахунок кращої ціни реалізації продукції.

У цілому представлений результат демонструє, що інноваційні рішення дають можливість не лише скоротити витрати, а й підвищити урожайність, поліпшити якість продукції, мінімізувати ризики та забезпечити стабільне зростання економічних результатів підприємства. Застосування цих інновацій формує основу для модернізації аграрного виробництва та посилення його конкурентоспроможності в умовах ринкової економіки.

3.2. Заходи зростання ефективності формування інноваційного потенціалу підприємства

Ефективне функціонування аграрних підприємств неможливе без постійного розвитку їх інноваційного потенціалу. Сучасний етап господарювання супроводжується стрімким посиленням науково-технічного прогресу, що проявляється у впровадженні новітніх технологій і цифрових рішень у сферу управління сільськогосподарським виробництвом. Зростання ролі діджиталізації та автоматизації виробничих і управлінських процесів зумовлює необхідність переходу до нових моделей менеджменту, орієнтованих на ефективне використання інформаційних ресурсів.

У таких умовах ведення аграрного бізнесу вимагає формування й реалізації продуманої стратегії інноваційного розвитку, яка повинна враховувати тенденції цифровізації аграрного сектору, потреби ринку та можливі інформаційно-технологічні загрози. Лише системне впровадження сучасних технологій, включаючи автоматизовані системи управління, електронний документообіг, моніторинг техніки та використання цифрових платформ, здатне забезпечити підвищення конкурентоспроможності підприємства й стійкість його діяльності в умовах мінливого зовнішнього середовища. Отже, упровадження інноваційних технологій потребує системного підходу.

Розвиток інноваційного потенціалу аграрних підприємств можливий лише за умови дотримання низки важливих передумов:

– Наявність достатнього рівня комп'ютерної грамотності та ІТ-освіти серед працівників, фінансова спроможність підприємств інвестувати в цифровізацію, а також доступ до державних програм підтримки цифрових трансформацій і онлайн-платформ, спрямованих на розвиток цифрового сільського господарства.

– Забезпечення якісного мережевого покриття та широкого доступу до інтернету, активне використання мобільних пристроїв і соціальних мереж,

сформовані навички роботи з сучасними цифровими інструментами, а також сприяння розвитку підприємницької та інноваційної культури в аграрній сфері через бізнес-інкубатори, освітні програми, хакатони та інші форми підтримки інновацій.

Процеси цифрової трансформації стимулюють упровадження сучасних діджитал-технологій у всі сфери бізнесової діяльності. Завдяки використанню цифрових рішень підприємства агропромислового комплексу можуть отримати низку важливих переваг, зокрема:

- зміцнення взаємодії з постачальниками, підрядниками та кінцевими споживачами, що забезпечує оперативність та прозорість комунікацій;
- розширений доступ до інформації щодо залучення кваліфікованих фахівців, що сприяє підвищенню кадрового потенціалу;
- створення умов для формування довгострокових і результативних партнерських відносин, які підтримують розвиток господарства;
- можливість користуватися освітніми, фінансовими та юридичними сервісами, спрямованими на підтримку й удосконалення діяльності підприємства.

Керівництво підприємства має приділяти особливу увагу підвищенню рівня комп'ютерної грамотності всіх працівників. Для цього необхідно забезпечити персоналу можливість проходити різні навчальні курси та тренінги. Водночас варто враховувати, що випускники аграрних закладів вищої освіти здебільшого володіють лише теоретичними знаннями з цифрових агротехнологій, тому їх обов'язково потрібно доповнювати практичними навичками та реальним досвідом роботи.

Найбільш ефективним способом отримання необхідних цифрових компетенцій є проходження онлайн-курсів на спеціалізованих освітніх платформах, таких як EdX, Coursera, Udemu, «Бізнес-інкубатор» та Factor Academy. Електронний майданчик Marketplace став надзвичайно затребуваним інструментом взаємодії між агровиробниками та споживачами, оскільки забезпечує прямий контакт без посередників.

Платформа відкриває для сільськогосподарських товаровиробників нові можливості щодо реалізації продукції та послуг, а покупцям – зручність онлайн-покупок. Особливої популярності цей інтернет-ринок набув у період карантинних обмежень і активно продовжує розвиватися й надалі.

«Розумне землеробство» – це підхід, що передбачає використання сучасних інформаційних технологій та інструментів Big Data для вдосконалення й оптимізації складних агротехнологічних процесів. Використання Big Data є ключовим етапом у цифровізації інформаційних потоків, що дозволяє аграрним підприємствам накопичувати та структурувати важливі дані щодо організації виробничих процесів, а також ефективної реалізації продукції та послуг на ринку.

Так, застосування великих даних дає змогу значно полегшити процес упорядкування інформації. Крім того, Big Data є дієвим інструментом для прогнозування, проте перед їх використанням необхідно провести ретельний аналіз виробничих результатів, що дасть можливість визначити напрями підвищення продуктивності та загальної ефективності діяльності підприємства.

Проаналізуємо можливості використання Big Data у сфері рослинництва. Усі дані, що стосуються технологічного процесу, можна згрупувати в чотири основні блоки (рис. 3.2). Таким чином, відомості, представлені в перших трьох блоках – ґрунт, погодні умови та технологічні операції – виступають чинниками впливу, тоді як четвертий блок – посіви – відображає результати цього впливу.

Всі дані, отримані підприємством із поля, доцільно класифікувати на статичні та динамічні. Статична інформація залишається відносно незмінною протягом 2-3 виробничих сезонів, тоді як динамічна потребує постійного спостереження, збору та аналізу, включаючи показники вологості ґрунту та повітря, стан і чисельність сходів рослин, проведені агротехнічні операції та інформацію про захворювання посівів.

Інформацію з кожного блоку необхідно перевести в цифровий формат та впорядкувати. Під час збору даних рекомендується провести агрохімічний аналіз ґрунту, оцінити його структуру та електропровідність, визначити наявність ущільнень і створити матрицю рельєфу.

У випадку моніторингу погодних умов слід встановити на техніці стаціонарні та мобільні метеостанції для фіксації температури, вологості повітря та швидкості вітру. Додатково потрібно підключити датчики вологості та температури ґрунту, а також польові сенсори для точного збору інформації про опади.

Рис. 3.2. Процес застосування Big Data в рослинництві

Джерело: побудовано автором на основі [14].

Для всебічного аналізу виконаних робіт пристрій повинен бути обладнаний системою моніторингу висіву та внесення добрив, датчиками контролю глибини обробітку ґрунту та інтегрованою системою підключення всіх бортових терміналів. Оптимально, щоб дані також збиралися з CAN-шини та GPS-навігаційних систем [14].

Для регулярного отримання інформації про стан посівів господарствам слід підключити власну супутникову систему моніторингу, принаймні до супутників Landsat і Sentinel. Крім того, доцільно використовувати дрони для виявлення недоліків у проведених роботах, оцінки динаміки вегетації та визначення ділянок, на які слід спрямувати агрономів.

Регулярний моніторинг дозволяє отримувати дані для виявлення хвороб, шкідників, грибкових уражень та інших проблем. На комбайні повинна бути встановлена система картографування врожайності, оскільки без неї неможливий повноцінний аналіз. Впровадження таких змін потребує значних інвестицій і великої роботи. Таким чином, технології Big Data здатні генерувати максимальний обсяг інформації та забезпечують ефективніше функціонування аграрного підприємства.

Беручи до уваги підвищення попиту на зерно як на вітчизняному, так і на міжнародному ринках, підприємству варто провести модернізацію технологічного обладнання, призначеного для сушіння та зберігання зернової продукції. Таке оновлення дозволить впровадити сучасні енергоефективні технології, зменшити втрати продукції під час післязбиральної обробки та зберігання, а також підвищити якість та безпеку зберігання зерна.

Крім того, модернізація відкриває можливість надавати послуги з сушіння та зберігання зерна іншим агропідприємствам у регіоні, що сприятиме додатковому доходу та покращенню загальних показників ефективності роботи підприємства.

Одним із ключових кроків модернізації є запуск у роботу зерносушарки SCN-16/72, яка призначена для сушіння різноманітних видів зернових, зокрема злакових, олійних і бобових культур, та може працювати у складі зернообробних комплексів.

Зерносушарка SCN-16/72 побудована з трьох суміжних вертикальних камер: камери гарячого теплоносія, сушильної камери та камери відпрацьованого теплоносія. У системі гарячий теплоносій формується сумішшю топкових газів і атмосферного повітря. Сушильна камера працює за принципом всмоктування, що забезпечує ефективне та рівномірне видалення вологи з зерна.

Робочі камери зерносушарки розташовані в зоні охолодження камери гарячого теплоносія. Топкове обладнання складається з блочних газових пальників Weishaupt та трьох камер згоряння.

У верхній частині камери відпрацьованого теплоносія змонтовані осьові турбовентилятори AKRON, оснащені глушниками, циклонами, засувками та трубопроводами. Вони подають холодне повітря з довкілля: одна його частина, змішуючись із топковими газами, нагрівається та спрямовується до сушильних секцій, тоді як інша – використовується для їх охолодження. Відпрацьований теплоносій проходить камеру відпрацьованого теплоносія, турбовентилятори і виводиться у навколишнє середовище (табл. 3.3).

Таблиця 3.2

Технічні параметри сушильної камери зерносушарки SCN-16/72)

Найменування параметру	Обсяг
Теплова потужність, що припадає на 1 м ³ зерна під час його нагрівання до робочого режиму, кВт	1,0 - 4,0 0,7 - 0,9
Електричне навантаження споживана потужність встановлена потужність кВт	36
Середня інтенсивність сушіння для твердих порід за вологості 50% і вище, мм/добу	1 - 2
Робочий діапазон температур, °С	35 - 70
Параметри електропостачання сушильної камери, В/Гц	380/50
Внутрішні габаритні розміри сушильної камери: довжина, ширина, висота, м	8,2 13,2 4,8/5
Об'єм одноразового завантаження зерна, м ³	100

Джерело: побудовано автором

Сушарка SCN-16/72 є потужним і гнучким обладнанням для промислового сушіння зерна. Вона забезпечує регульовану теплову потужність, достатній об'єм завантаження та контроль температурного режиму, що робить її придатною для різних видів зернових культур. При цьому слід враховувати високий рівень енергоспоживання.

Наступним кроком у впровадженні зерносушарки SCN-16/72 є проведення її економічного обґрунтування. Усі розраховані показники та дані систематизуються у табл. 3.4, що дозволяє наочно оцінити ефективність використання обладнання та визначити його вплив на виробничі та фінансові показники підприємства.

Техніко-економічні показники проєкту

Найменування показників	базовий варіант	проектний варіант	Зміни (+, -)
Капітальні вкладення, грн.	2329950	2466950	+ 137000
Обсяг продукції, що випускається за рік після сушки, м ³	4320	4770	+ 450
Експлуатаційні витрати, всього, грн. в тому числі:	17641081	19050195	+ 1409114
амортизаційні відрахування.	293573	310835	+ 17262
заробітна плата.	1164876	1164876	-
відрахування.	241836	241836	-
витрати на матеріал.	15150000	16695000	+ 1545000
витрати на ремонт і тех. обслуговування.	118827	125814	+ 6987
витрати на охорону праці.	38441	38441	-
витрати на електроенергію	811296	689602	- 121964
інші витрати.	64068	64068	-
Собівартість після сушки, грн.	4083	3994	- 89
Ціна реалізованого піломатеріалу, грн.	5104	5104	-
Балансова прибуток, грн.	4410720	5294700	+ 883980
Рентабельність, %	25	27,8	+ 2,8
Термін окупності, рік.	-	2,8	-
Економічна ефективність	-	0,36	-
Порівняльний економічний ефект, грн.	-	2808459	-
Середньорічний економічний ефект, грн.	-	401208	-

Джерело: побудовано автором

Аналіз показників табл. 3.2 дозволяє, зробити наступні висновки, що за впровадження даного обладнання підприємство матиме можливість:

- збільшити річний обсяг продукції на 450 м³;
- знизити собівартість на 89 грн;
- скоротити витрати на електроенергію на 121964 грн;
- підвищити балансовий прибуток на 883980 грн та рентабельність на 2,8%;
- окупити інвестицію всього за 2,8 роки.

Впровадження зерносушарки SCN-16/72 є економічно доцільним. Вона забезпечує зростання обсягів виробництва, зниження собівартості продукції, підвищення прибутку та рентабельності, при цьому термін окупності проєкту становить менше трьох років, що робить інвестицію вигідною.

Висновки до розділу 3

1. В ході проведених досліджень встановлено, що для формування та ефективного використання інноваційного потенціалу необхідний цілісний, системний підхід, що поєднує довгострокове стратегічне планування, раціональне управління ресурсами, а також активну діяльність у сфері впровадження нових рішень і технологій.

Так впровадження інноваційної стратегії в досліджуваному підприємстві має формуватися відповідно до фактичного рівня його інноваційного розвитку. У межах проведеного аналізу виокремлено чотири потенційні рівні інноваційного становлення, для кожного з яких запропоновано оптимальні стратегічні орієнтири. Ці стратегії визначають пріоритетні напрями подальшого інноваційного вдосконалення та забезпечують поступове підвищення результативності інноваційної діяльності підприємства, а ще запропонований підхід дозволяє більш точно визначати потреби підприємства на кожному етапі інноваційного розвитку, формувати відповідні управлінські рішення та забезпечувати цілеспрямоване використання ресурсів для досягнення стратегічних цілей.

2. Систематизація ключових напрямів використання інноваційного потенціалу аграрного підприємства, та демонструє їх практичну результативність через розрахунок орієнтовного економічного ефекту. Запропоновані інновації охоплюють технологічні, організаційні, логістичні та енергозберігаючі рішення, що дозволяє підприємству комплексно підвищити ефективність виробничих процесів.

Найбільший економічний ефект забезпечують заходи, пов'язані з упровадженням точного землеробства, диференційованим внесенням мінеральних добрив та застосуванням біотехнологій – сумарний річний приріст може становити понад 1 млн грн. Значний економічний потенціал має цифровізація управління виробництвом, зокрема впровадження ERP-

систем, супутникового моніторингу та автоматизованого обліку, що не лише знижує витрати, а й підвищує якість управлінських рішень.

Не менш важливими є інновації в енергетичній сфері – встановлення сонячних панелей та біогазових установок забезпечує стабільне зменшення витрат на енергоносії та формує довгострокові конкурентні переваги. У свою чергу, удосконалення логістики та збуту через цифрові платформи підвищує прибутковість за рахунок кращої ціни реалізації продукції.

3. З'ясовано, що керівництво підприємства має приділяти особливу увагу підвищенню рівня комп'ютерної грамотності всіх працівників. Для цього необхідно забезпечити персоналу можливість проходити різні навчальні курси та тренінги. Водночас варто враховувати, що випускники аграрних закладів вищої освіти здебільшого володіють лише теоретичними знаннями з цифрових агротехнологій, тому їх обов'язково потрібно доповнювати практичними навичками та реальним досвідом роботи.

4. Встановлено, що «Розумне землеробство» – це підхід, що передбачає використання сучасних інформаційних технологій та інструментів Big Data для вдосконалення й оптимізації складних агротехнологічних процесів. Використання Big Data є ключовим етапом у цифровізації інформаційних потоків, що дозволяє аграрним підприємствам накопичувати та структурувати важливі дані щодо організації виробничих процесів, а також ефективної реалізації продукції та послуг на ринку.

5. Беручи до уваги підвищення попиту на зерно як на вітчизняному, так і на міжнародному ринках, підприємству варто провести модернізацію технологічного обладнання, призначеного для сушіння та зберігання зернової продукції. Таке оновлення дозволить впровадити сучасні енергоефективні технології, зменшити втрати продукції під час післязбиральної обробки та зберігання, а також підвищити якість та безпеку зберігання зерна. Крім того, модернізація відкриває можливість надавати послуги з сушіння та зберігання зерна іншим агропідприємствам у регіоні, що сприятиме додатковому доходу та покращенню загальних показників ефективності роботи підприємства.

Одним із ключових кроків модернізації є запуск у роботу зерносушарки SCN-16/72, яка призначена для сушіння різноманітних видів зернових, зокрема злакових, олійних і бобових культур, та може працювати у складі зернообробних комплексів.

Аналіз техніко-економічних показників проекту дозволяє, зробити наступні висновки, що за впровадження даного обладнання підприємство матиме можливість:

- збільшити річний обсяг продукції на 450 м³;
- знизити собівартість на 89 грн;
- скоротити витрати на електроенергію на 121964 грн;
- підвищити балансовий прибуток на 883980 грн та рентабельність на 2,8%;
- окупити інвестицію всього за 2,8 роки.

Впровадження зерносушарки SCN-16/72 є економічно доцільним. Вона забезпечує зростання обсягів виробництва, зниження собівартості продукції, підвищення прибутку та рентабельності, при цьому термін окупності проекту становить менше трьох років, що робить інвестицію вигідною.

ВИСНОВКИ

1. Об'єктом дослідження виступає Державне підприємство, що розташоване в Полтавському районі Полтавської області та здійснює свою діяльність у тісній взаємодії з науковими установами, що дає можливість упроваджувати сучасні технології, інноваційні підходи та проводити виробничо-дослідні роботи у сфері агропромислового виробництва.

Основною місією державного підприємства є сприяння впровадженню науково-технічних інновацій у сфері сільського господарства, забезпечення якісного обслуговування сільськогосподарських товаровиробників та виробництво і реалізація конкурентоспроможної, високоякісної продукції. Крім того, підприємство виконує важливу роль у поширенні передового досвіду, підвищенні ефективності аграрного виробництва та формуванні сталого розвитку галузі.

2. Встановлено, що за досліджуваний період підприємство демонструє суперечливі тенденції у виробничо-фінансових результатах. Вартість валової продукції у співставних цінах знизилась на 26,6 млн грн, що свідчить про реальне скорочення обсягів виробництва, особливо у рослинництві (-5,7 млн грн). У тваринництві спад мінімальний. У діючих цінах, навпаки, вартість валової продукції зросла на 26,9 млн грн, що зумовлено переважно зростанням цін, а не фізичного обсягу продукції. Найбільший приріст спостерігається у тваринництві (24,3 млн грн).

Собівартість виробництва суттєво зросла (24,8 млн грн), що вказує на подорожчання ресурсів та зниження ефективності витрат. Найбільше збільшилися витрати у тваринництві (18,1 млн грн).

Валовий дохід зріс на 28,8 млн грн, що є позитивною тенденцією, проте темпи приросту доходів поступаються зростанню собівартості. Прибуток від реалізації збільшився на 4,0 млн грн, однак динаміка нестійка. Рослинництво забезпечує більшу частку прибутку, тоді як тваринництво демонструє помірне зростання.

Рентабельність виробництва знизилася з 29,3% до 25,1% (на -4,2 в.п.), що є основним негативним явищем. Падіння рентабельності зумовлено високими витратами та зниженням обсягів виробництва в реальному вимірі. У рослинництві рентабельність зменшилася на 2,0 в.п. У тваринництві – на 0,6 п.п., що свідчить про відносно стабільнішу ситуацію.

3. У сучасних умовах загострення екологічних проблем та зростання потреби у сталому розвитку аграрного сектору особливого значення набуває впровадження нових технологій, які поєднують високу ефективність в агрономії із екологічною безпекою. Досліджуване підприємство чітко дотримується вимог, щодо збереження земельних ресурсів, та зростання екологічності виробленої продукції. Одним із іноваційних рішень у цьому напрямі є застосування гумінових органічних добрив. Саме вони сприяють відновленню родючості ґрунтів, підвищенню врожайності сільськогосподарських культур та зменшенню залежності підприємства від дорогих мінеральних добрив.

4. З'ясовано, що запровадження інноваційних технологій у тваринництві дозволяє підприємству суттєво скорочувати витрати за більшістю статей. Найбільша економія спостерігається за рахунок оптимізації годівлі (зменшення витрат на 40 %) та переходу на доїння в доїльному залі (економія 30 %). Помітне скорочення витрат також забезпечують зміна системи утримання (19 %) та застосування групових поїлок (14 %). Найменший ефект дає оновлена технологія видалення гною, де економія становить лише 4 %.

5. Досліджуване підприємство неможливо уявити без належного матеріально-технічного оснащення, яке забезпечує ефективне виробництво продукції та реалізацію інноваційних рішень. В умовах стрімкого технологічного розвитку та посилення конкуренції на ринку саме матеріально-технічне оснащення визначає здатність підприємства впроваджувати новітні технології та підвищувати ефективність виробництва

За результатами дослідження оновлення технічного оснащення можна констатувати, що підприємство активно здійснює модернізацію свого обладнання. Найбільші вкладення припадають на 2020 та 2024 роки, що свідчить про циклічність оновлення основних машин. У 2022 році акцент був зміщений на ремонт і підтримку транспорту, а не придбання нової техніки.

Загальна динаміка свідчить про прагнення підприємства зберегти працездатність технічного парку та забезпечити безперервність виробничих процесів, що іще раз свідчить про інноваційну діяльність в ньому.

Після всебічного дослідження та ґрунтовного аналізу стану і динаміки розвитку інноваційного потенціалу аграрного підприємства можна сформулювати такі рекомендації щодо його подальшого зміцнення та ефективного використання.

1. Для формування та ефективного використання інноваційного потенціалу підприємству варто застосовувати цілісний, системний підхід, що поєднує довгострокове стратегічне планування, раціональне управління ресурсами, а також активну діяльність у сфері впровадження нових рішень і технологій.

Так впровадження інноваційної стратегії в досліджуваному підприємстві має формуватися відповідно до фактичного рівня його інноваційного розвитку. Саме вона визначить пріоритетні напрями подальшого інноваційного вдосконалення та забезпечують поступове підвищення результативності інноваційної діяльності підприємства, а ще запропонований підхід дозволяє більш точно визначати потреби підприємства на кожному етапі інноваційного розвитку, формувати відповідні управлінські рішення та забезпечувати цілеспрямоване використання ресурсів для досягнення стратегічних цілей.

2. Пропонуємо керівництву підприємства має приділяти особливу увагу підвищенню рівня комп'ютерної грамотності всіх працівників. Для цього необхідно забезпечити персоналу можливість проходити різні навчальні курси та тренінги, які сприятимуть формуванню навичок. Водночас

варто враховувати, що випускники аграрних закладів вищої освіти здебільшого володіють лише теоретичними знаннями з цифрових агротехнологій, тому їх обов'язково потрібно доповнювати практичними навичками та реальним досвідом роботи.

3. «Розумне землеробство» – це підхід, що передбачає використання сучасних інформаційних технологій та інструментів Big Data для вдосконалення й оптимізації складних агротехнологічних процесів. Використання Big Data є ключовим етапом у цифровізації інформаційних потоків, що дозволяє аграрним підприємствам накопичувати та структурувати важливі дані щодо організації виробничих процесів, а також ефективної реалізації продукції та послуг на ринку.

4. Беручи до уваги підвищення попиту на зерно як на вітчизняному, так і на міжнародному ринках, пропонуємо підприємству варто провести модернізацію технологічного обладнання, призначеного для сушіння та зберігання зернової продукції. Таке оновлення дозволить впровадити сучасні енергоефективні технології, зменшити втрати продукції під час післязбиральної обробки та зберігання, а також підвищити якість та безпеку зберігання зерна. Крім того, модернізація відкриває можливість надавати послуги з сушіння та зберігання зерна іншим агропідприємствам у регіоні, що сприятиме додатковому доходу та покращенню загальних показників ефективності роботи підприємства.

Одним із ключових кроків модернізації є запуск у роботу зерносушарки SCN-16/72, яка призначена для сушіння різноманітних видів зернових, зокрема злакових, олійних і бобових культур, та може працювати у складі зернообробних комплексів.

Аналіз техніко-економічних показників проекту дозволяє, зробити наступні висновки, що за впровадження даного обладнання підприємство матиме можливість:

- збільшити річний обсяг продукції на 450 м³;
- знизити собівартість на 89 грн;

- скоротити витрати на електроенергію на 121964 грн;
- підвищити балансовий прибуток на 883980 грн та рентабельність на 2,8%;
- окупити інвестицію всього за 2,8 роки.

Впровадження зерносушарки SCN-16/72 є економічно доцільним. Вона забезпечує зростання обсягів виробництва, зниження собівартості продукції, підвищення прибутку та рентабельності, при цьому термін окупності проекту становить менше трьох років, що робить інвестицію вигідною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ареф'єва О. В., Коренков О. В. Управління потенціалом розвитку підприємства: монографія. К.: ГРОТ, 2004.
2. Блановська Т. І., Гогуля О. П., Новак О. В. Формування якісного кадрового потенціалу як передумова ефективного менеджменту. *Вісник Полтавської державної аграрної академії: науково-виробничий, фаховий журнал*. 2012. № 1. С. 154-158.
3. Белопольський Н. Г. Обґрунтування стратегії збалансованого розвитку промислових підприємств. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2016, № 6. С. 23-33.
4. Бойко О. В., Іваницька М. Я. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства як ключовий фактор його успішного функціонування. *Економічні науки. Сер.: Економіка та менеджмент*. 2011. Вип. 8. С. 25-31.
5. Бояринова К. О., Цатурян Л. С. Формування механізму управління потенціалом інноваційного розвитку підприємства. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2013. № 3. С. 58-61.
6. Бухонова С. М., Дорошенко Ю. О. Оцінка ефективності та моделювання інтеграційних підходів до активізації інноваційної діяльності підприємства. *Економічний аналіз: теорія і практика*. 2007. № 9. С. 8-199.
7. Вакулєнко Ю. В. Методичні рекомендації щодо самостійної роботи ЗВО з дисципліни «Економіко-математичні методи та моделі (завдання)». Полтава, 2021. 24 с.
8. Володін С. А., Чекамова О. І. Теоретичні засади формування і реалізації інноваційного потенціалу в розвитку економіки. *Економіка АПК*. 2017. № 5. С. 65-72.
9. Володін С. А. Теоретичні засади формування і реалізації інноваційного потенціалу в розвитку економіки. *Економіка АПК*. 2017. № 5. С. 65-72. http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2017_5_12.
10. Ганущак-Єфименко Л.М. Моделювання організації взаємодії

процесу управління інноваційним розвитком підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. №1. С. 90.

11. Глушенкова А. А. Структура інноваційного потенціалу підприємств сфери телекомунікацій та інформатизації. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2016. № 4 (18). С. 100-106.

12. Гринько Т. В. Сутність, складові та особливості категорії «інноваційна активність підприємства». *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 8. С. 30-32.

13. Гончарук І.В., Томашук І.В. Державне регулювання розвитку ресурсного потенціалу сільських територій: загальні аспекти. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 4 (32). С. 19-30.

14. Гончарук І.В., Томашук І.В. Економічна ефективність енергетичної автономії АПК за рахунок використання біопалив. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 2. С. 7-19. 38. Г

15. Голік В. В. Забезпечення конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств через формування системи стратегічного управління. *Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту : матеріали міжнародної наук.-практ. конф.* 16-17 серпня 2013 року. Сімферополь, 2013. С. 26-29.

16. Гудзь Ю. Ф. Управління інноваційною діяльністю при реалізації стратегії зростання потенціалу підприємств. *Вісник Одеського національного університету*. Економіка. 2013. Т. 18. Вип. 2. С. 41-50.

17. Гук О. В., Дейнека О. С., Лексін Р. І. Інноваційний потенціал як інструмент забезпечення інноваційного розвитку підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 14. С. 348-351.

18. Джеджула В. В. Інноваційна діяльність як чинник конкурентоспроможності підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 4. С. 5-8.

19. Джеджула В. В. Особливості формування інноваційної стратегії вітчизняними підприємствами. *Інноваційні, фінансові та технічні аспекти діяльності підприємств*: колективна монографія. Марія Фіс. Дніпро: Пороги, 2017. С. 33-42.
20. Дьячкова Ю. М., Токарева А. О., Дьячков А. М. Інноваційна активність промислових підприємств України в контексті їх сталого розвитку. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. 2017. № 1 (40), с.107-114.
21. Зяблицева Я. Ю. Вплив ресурсного потенціалу на інвестиційну привабливість сіль госпорганізації. *АПК: Економіка, Управління*. 2015. №9. С. 89-93.
22. Завальнюк В. В. Фактори і принципи формування інноваційного потенціалу підприємств машинобудування. *Науковий огляд*. 2015. Т. 9. №. 10. С. 20-28.
23. Завальнюк В. В. Проблеми інвестиційного забезпечення розвитку інноваційних процесів машинобудівного комплексу України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. С. 104-108.
24. Завальнюк В. В. Принципи управління інноваційною діяльністю. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2015. Т.1. № 5. С. 182-185.
25. Завдання і методичні рекомендації щодо виконання лабораторних робіт для здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Інформаційні управляючі системи» спеціальності 126 «Інформаційні системи та технології» з дисципліни «Теорія прийняття рішень» Полтава, 2021. 22 с.
26. Захарченко, В. І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 448 с.
27. Іванілова О. А. Методологічні підходи до підвищення ефективності виробництва на інноваційній основі. *Ефективна економіка*. 2011. №8.

28. Інноваційна політика : Європейський досвід та рекомендації для України. Т. 3. Інновації в Україні : пропозиції до політичних заходів. Київ : Фенікс, 2011. 76 с.
29. Інноваційний потенціал підприємства: сутність та система захисту. В. В. Гурочкіна. *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. 2015. № 5 (21). С. 51-57. <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/No5/51.pdf>.
30. Калініченко А. В. Методичні вказівки до лабораторних робіт з навчальної дисципліни «Економіко-математичні методи та моделі» Полтава: ПДАА, 2021. 24 с.
31. Кватернюк А. О. Формування інноваційного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Актуальні проблеми сучасної науки*, вип. 3(3). 2022 С. 156-161.
32. Коваль Л. А. Розвиток наукової думки про інновації – як предмет особливої трудової діяльності. Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. *Серія «Економічні науки»*. 2012. Вип. 22 (ч. II). С. 40-46.
33. Левицька І. В., Постова В. В. Основні поняття та значення підвищення економічної ефективності інноваційної діяльності підприємств машинобудування. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*, Запоріжжя, 2016. 4(04), 1, 103-108.
34. Левицька А. О. Конкурентні переваги підприємства: сутність та джерела формування. *Вісник ХНУ*. 2012. № 4. С. 51-54.
35. Левченко Ю. Г. Сутність та складові інноваційного потенціалу підприємства. *Наукові праці НУХТ*. 2012. № 43. С. 57-61.
36. Легеза Д. Г. Управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств на регіональному рівні. *Економіка та підприємництво: Зб. Наук. праць КНЕУ ім. В. Гетьмана*. К.: КНЕУ. 2015. № 34-35. Ч. 2. С. 166-179.

37. Маслак О. І., Безручко О. О., Маслак М. В. Управління інноваційним потенціалом в умовах циклічності. *Економіка і організація управління* 2014 № 1 (17) С. 166-173.

38. Маркіна І., Семич М., Дячков Д. Організаційно-економічний механізм управління інформаційним потенціалом підприємства. *Економічний форум*. 2016. Вип. 2. С. 175-181.

39. Муляр Т. С. Формування і реалізація стратегії підприємств. Зб. наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Херсон. 2013. № 2 (6). С. 289-300.

40. Никифоров А.Є. Інноваційна діяльність: теорія і практика державного управління: монографія. К.: КНЕУ, 2010. 420 с.

41. Никифоров А.Є. Інноваційна діяльність: теорія і практика державного управління: монографія. К.: КНЕУ, 2010. 420 с.

42. Некрасова Л. А. Механізм розробки стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства. *Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право*. 2014, № 1. С. 159-163. <http://ecobio.nau.edu.ua/index.php/SR/article/viewFile/7145/7990>.

43. Олійник Л.В. Управління інноваційним розвитком підприємства на основі формування інноваційних програм. *Економіка і організація управління*. 2017, № 3 (27). С. 515-9.

44. Олексюк О.І. Управління потенціалом акціонерних товариств (на матеріалах підприємств цементної промисловості України). К., 2001. 325 с.

45. Омельчак Г.В. Концептуальні основи розвитку інноваційного потенціалу підприємств. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2014. №2 (77). С. 113-118.

46. Пізняк Т. І. Стратегічні пріоритети розвитку сільськогосподарських підприємств в умовах світової фінансово-економічної кризи. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Суми. 2012. Вип. 3. С. 23-23.

47. Першукевич І.П., Рябухіна Т.М. Розвиток соціально-економічних

систем в АПК на основі інноваційних процесів. *Фундаментальні дослідження*. 2016. № 4 (Частина 2), С.419-423.

48. Про інноваційну діяльність. Закон України № 40-IV від 4.07.2002 Із змінами, внесеними згідно із Законами від 16.10.2012. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

49. Проценко А. В. Оцінка інноваційного потенціалу підприємств як об'єктивна основа реалізації структурних трансформацій: методичний аспект. *Проблеми економіки*. Харків. 2019. № 4 (42). С. 135-141.

50. Сус Т., Сундук Н., Ємець О., Мовчун С., Цюпа О. Інноваційний розвиток аграрного сектора: моделі фінансування та оцінка впливу фінансування на регіональному рівні. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2023. Volume 2 (49). DOI: 10.55643/fcaptr.2.49.2023.4021

51. Сельський А. Концепція стратегічного управління в управлінській діяльності. *Вісник Національної академії державного управління*. 2012. Вип. 1. С. 57-65.

52. Смарт-технології в агроменеджменті. АгроКебети: сайт. 2021. <https://blog.agrokebety.com/smarttehnologii-v-agro-menedgmente-ua>

53. Семенюк О. М. Вибір та обґрунтування інноваційних стратегій підприємств. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2013, Вип. 3 (40). С. 80-83.

54. Сиротинська Н. М. Сутність інноваційного потенціалу промислових підприємств. *Економічний простір*. 2011. 55. С. 255-260.

55. Скрипнік В. В. Інноваційний розвиток аграрних підприємств України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2021. № 20. DOI: 10.20535/2307-5651.20.2021.252585

56. Федулова Л.І. Інноваційний потенціал підприємства як фактор забезпечення результативності реструктуризації. *Наукові праці МАУП*. 2007. Вип. 3. С. 48-54.

57. Хаустова К.М. Інвестиційноінноваційна стратегія підприємства

та підходи до її класифікації. *Фінансовий простір*. 2015, № 4(20). С. 183-187.

58. Хмизова О. В. Напрями розвитку інноваційного потенціалу підприємства. *Наукові праці. Економіка*. 2016. Т. 285. № 273. С. 83-88.

59. Харченко Г. А., Дідківська О. О. Роль стратегічного управління в підвищенні агропродовольчого потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Сталий розвиток економіки*. К.: 2014. № 1. С. 56-61.

60. Чіков, І. А. (2019) Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «інновація». *Ефективна економіка* вип. 11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.11.179>.

61. Шилова О. Ю. Інноваційний потенціал підприємства: сутність і механізм управління. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 1. С. 220-227.

62. Шквиря Н. О. Сутність і особливості стратегічного управління сільськогосподарським виробництвом. Зб. наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. К.: 2012. № 1(17). Т. 2. С. 218-224.

63. Шульгіна Л.М. Сучасні концепції стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. №3. С.123-128.

64. Якубів В. М., Боришкевич І. І. Стратегічний набір як невід'ємний інструмент розвитку сільськогосподарських підприємств. *Проблеми економіки*. К.: 2017. № 1. С. 284-289.

65. Якубів В. М., Боришкевич І. І., П'ятничук І. Д. Стратегічний аналіз розвитку сільськогосподарських підприємств Івано-Франківської області. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. К.: 2018. Вип. 14. Т. 2. С. 16-24.

66. Янковець Т.М. Особливості застосування та результати реалізації інноваційних стратегій підприємств у сучасних умовах. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 4. С. 78-82.

67. . Wang L., Hu X., Jin Y., Cui J. & Guo Y. Effects of humic acid on

urease activity and nitro gen transformation in soil. Scientific Reports. 2019. Vol. 9. DOI: 10.1038/s41598-019-48620-4.

68. Perminova I.V., Hatfield K. & Hertkorn N. Use of Humic Substances in the Remediation of the Environment: From Molecular to Industrial Level. Springer. 2005. pp. 367-450.

ДОДАТКИ